

Ouders aan het woord

Een eerste verkenning naar de ervaring van ouders van seksueel uitgebuite kinderen in Nederland

Fier, in samenwerking met het CKM
Mei, 2021

F. Bekken & F. Noteboom

COALITIE TEGEN
SEKSUELE KINDERUITBUITING

fier!

Ouders aan het woord

Een eerste verkenning naar de ervaring van ouders van seksueel uitgebuite kinderen in Nederland

Fier, in samenwerking met het CKM

Dit project is uitgevoerd binnen de Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting

Mei, 2021

F. Bekken & F. Noteboom

FIER

Postbus 1087, 8900 CB Leeuwarden

Telefoon:

058 215 70 84

E-mail:

info@fier.nl

www.fier.nl

INHOUD

1. INLEIDING	3
1.1 Doel van deze verkenning	4
1.2 Leeswijzer	5
2. THEORETISCH KADER	6
2.1 Parents Against Child Sexual Exploitation	6
2.2 Twee modellen: Vicious circle vs. Virtuous circle	7
2.3 Modellen als kapstok	9
3. IMPACT EN GEVOLGEN OP OUDERS VAN SEKSUEEL UITGEBUITE KINDEREN	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Understanding vs. Confusion	10
3.3 Empowerment vs. Disempowerment	12
3.4 Resilience vs. Emotional turmoil	15
3.5 Resumé	16
4. SYSTEEM VAN ZORG EN BESCHERMING RONDOM OUDERS VAN SEKSUEEL UITGEBUITE KINDEREN EN JONGVOLWASSENEN	17
4.1 Inleiding	17
4.2 'Understanding' vs. 'Confusion': na intrede van zorg- en beschermingssysteem	17
4.3 Empowerment vs. Disempowerment: na intrede van zorg- en beschermingssysteem	20
4.4 Resilience vs Emotional turmoil: Na intrede van zorg- en beschermingssysteem	24
4.5 Resumé	26
5. CONCLUSIE EN VERBETERPUNTEN	27
5.1 Resultaten	27
5.2 Verbeterpunten	28
5.3 Dankwoord	30
6. REFERENTIES	31
BIJLAGE: ONDERZOEKSVERANTWOORDING	32

1. INLEIDING

“*Het gros van de ouders loopt gewoon tegen zoveel muren op dat ze niet meer weten wat ze moeten doen en daarom opgeven. Ik heb ook af en toe op het punt gestaan om op te geven. Ik kon niet meer. Ik was zó moe van vechten tegen de bierkaai.*’ (ouder 8)

In het najaar van 2018 heeft het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (hierna: CKM) een peiling over seksuele uitbuiting uitgevoerd onder de Nederlandse bevolking.¹ Uit deze peiling blijkt dat 50% van de respondenten een rol toebedeelt aan ouders om seksuele uitbuiting te signaleren. Opvallend veel als je dat afzet tegen de mate waarin die rol is toebedeeld aan politie (20%), vrienden (11%), hulpverlening (9%) en school (6%). Uit de peiling blijkt dat volgens de ‘Nederlandse bevolking’ ouders het beste zicht zouden hebben op hun kinderen en het dichtst bij hun kinderen staan. Zorgelijk echter, is dat een aanzienlijk deel van de respondenten, waaronder ook ouders, aangeeft geen signalen te kennen die duiden op seksuele uitbuiting. En mochten ze de signalen wel kennen en signaleren bij hun kind, dan weet maar een kleine groep hoe en waar ze hun vermoedens kunnen melden. Deze eerste verkenning gaat over deze groep, de ouders. Ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit. Hun perspectief staat hier centraal.

Ouders hebben als geen ander invloed op het creëren van een veilige omgeving voor hun kinderen. Een omgeving waarin hun kinderen in vrijheid kunnen opgroeien en een gezonde autonome toekomst tegemoet kunnen gaan. Maar dat dit niet voor iedereen een gegeven is, blijkt wel uit de volgende cijfers. Geschat wordt namelijk dat jaarlijks meer dan 6.000 personen in Nederland slachtoffer worden van mensenhandel, onder wie 1.320 Nederlandse meisjes tussen de 12 en 18 jaar.² Hoewel in onderzoek meer en meer aandacht uitgaat naar slachtoffers en (recentelijk ook) naar daders van seksuele uitbuiting, is er weinig tot geen oog voor de ouders van slachtoffers.³ Voor zover bekend is er in Nederland een artikel in een vakblad gewijd aan ouders van slachtoffers van seksuele uitbuiting en is er een (wetenschappelijke) studie in Engeland verricht naar de gevol-

gen van seksuele uitbuiting van kinderen op hun ouders.⁴ Het Nederlandstalige vakbladartikel stamt uit 2005 en is van de hand van maatschappelijk werker Teekman. Zij zet in dit (korte) artikel uiteen hoe de eerste lotgenotengroepen tot stand zijn gekomen voor ouders van specifiek slachtoffers van seksuele uitbuiting (loverboys) en deelt haar eerste ervaringen over de situatie waarin ouders zich bevinden en hoe lotgenotengroepen ouders kunnen ondersteunen. Zij beschrijft kort dat ouders zich in grote mate machteloos voelen, dat ze zich onvoldoende ondersteund voelen door de hulpverlening en opsporingsinstanties om de situatie te veranderen. Ouders willen ook ingrijpen, maar weten niet hoe. Teekman zegt het als volgt:

“*Ouders worden op diverse manieren geconfronteerd met de collectieve machteloosheid als het om mensenhandel gaat: een zware positie.*”⁵

Volgens Teekman maken de ouders tijdens de lotgenotengroepen een transitie door van ‘controlerende ouders die op zoek zijn naar de ‘waarheid’, naar ouders die beschikbaar zijn en blijven en laten weten dat ze van hun dochter houden en waar mogelijk voor haar opkomen’. Ze krijgt de indruk dat de ouders gaan beseffen dat het belangrijkste is wat zij kunnen bieden aan hun kind, hun onvoorwaardelijke liefde is. Omdat ze de meerwaarde inzag van deze lotgenotengroepen, heeft ze geopteerd voor een landelijke adviespunt specifiek voor ouders van slachtoffers van seksuele uitbuiting.⁶

De wetenschappelijke publicatie uit Engeland is geschreven door Unwin en Stephens-Lewis (2016). Zij laten zien dat - bij de ruime meerderheid van de onderzochte ouders - seksuele uitbuiting een verregaande invloed heeft op de gezondheid. Ouders rapporteerden diverse gezondheidsklachten (hoofdpijn, buikpijn, pijn in de borst en/of ademhalingsproblemen). Daar-

¹ Zie: <https://www.hetckm.nl/nieuws-en-publicaties/ckm-mensenhandelpemiling/1>

² Nationaal Rapporteur, 2017.

³ Scott and McNeish, 2017; Scott, McNeish, Bovarnick and Pearce, 2019.

⁴ In Nederland zijn wel enkele (nieuws)artikelen verschenen die specifiek gaan over ouders van slachtoffers van seksuele uitbuiting. Zie bijvoorbeeld: <https://www.sterkhuis.nl/moeder-van-een-lover-boyslachtoffer-eindelijk-werden-we-gehoord-geloofd-en-begrepen/> (2018) en <https://blikophulp.nl/loverboy-gezinnen/> (2015). Daarnaast richt stichting Manna zich ook gezinsbegeleiding van slachtoffers van loverboys en biedt ook trainingen aan (zie <https://stichtingmanna.nl/portfolio-items/gezinsbegeleiding-loverboyproblemen/>).

⁵ Teekman, 2015.

⁶ De auteurs hebben geen aanwijzing gevonden voor het ontstaan en/of bestaan van een dergelijk adviespunt.

naast rapporteerden ouders slaapproblemen, suicidale gedachten, gevoelens van boosheid en depressieve gedachten. Unwin en Stephens-Lewis (2016) beschrijven dat de gezondheidsklachten vermoedelijk ontstaan doordat ouders voorbijgaan aan hun eigen gezondheid, ten faveure van de zorg voor hun kinderen. Tevens bleek het zorgsysteem voor deze ouders een extra bron van stress te zijn geweest, doordat er verschillende instanties betrokken zijn, er veel wisselingen van hulpverleners waren en er een gebrek aan communicatie en ondersteuning werd ervaren.

Als het gaat om seksueel misbruik van kinderen, bestaat er meer onderzoek over het effect van misbruik op ouders en de rol van ouders in het helingsproces van de kinderen. Een aantal van deze onderzoeken laat ook zien dat seksueel misbruik van kinderen verregaande gevolgen heeft op het welzijn van ouders en tonen tevens de meerwaarde aan van (specifieke) begeleiding van ouders naar aanleiding van seksueel misbruik.⁷ Onderzoek van Scott e.a. (2019) laat zien dat de impact van misbruik op het gezin zich laat voelen op verschillende vlakken. Zo zagen zij dat het seksueel misbruik leidt tot gevoelens van intimidatie, gezondheidsproblemen en trauma bij ouders. Ouders maken zichzelf verwijten, worstelen met het strafproces en kunnen te maken krijgen met negatieve, verwijtende opmerkingen van professionals en hun omgeving. Dit alles kan – wanneer er onvoldoende aandacht uitgaat naar ondersteuning van ouders - leiden tot spanningen in het gezin en uiteenvallen van families. Het misbruik van één van de kinderen heeft hierdoor niet alleen invloed op het misbruikte kind zelf en de ouders, maar kan ook negatieve effecten hebben op de andere kinderen in het gezin.⁸

Hoewel er naar verwachting (grote) overeenkomsten zijn tussen de gevolgen voor ouders van enerzijds seksueel misbruik en anderzijds seksuele uitbuiting, zullen er ook verschillen zijn. Een voorbeeld; bij seksuele uitbuiting is het waarschijnlijker dat ouders, maar ook slachtoffers en hun broertjes en zusjes, te maken krijgen met bedreiging en intimidatie vanuit de daders.⁹ Vooralsnog is er echter onvoldoende onderzoek gedaan naar ouders van seksueel uitgebuite kinderen en/of adolescenten om dit vast te stellen.¹⁰ Meer onderzoek specifiek naar deze groep is nodig. Op basis van (verdiepend) onderzoek kan worden bepaald welke mogelijkheden er zijn om ouders (beter) te betrekken bij de aanpak van mensenhandel, en op welke wijze zij gesteund kunnen worden in het adequaat omgaan met de impact van de uitbuiting. Niet alleen met de impact op het slachtoffer zelf, maar op het hele gezin.¹¹

⁷ Bicanic en Korver, 2020

⁸ Zie ook <https://www.augeomagazine.nl/beter-in-beeld-augeo-magazine-22/achtergrond-broertjes-zusjes-mishandelde-kinderen> (geraadpleegd op 27 april 2021).

⁹ PACE, 2016.

¹⁰ Farr e.a. 2021.

¹¹ Zie ook Unwin en Stephens-Lewis (2016).

1.1 Doel van deze verkenning

Omdat er weinig onderzoek is gedaan in Nederland naar de impact van seksuele uitbuiting van kinderen op hun ouders, heeft Fier in samenwerking met het CKM een eerste verkenning uitgevoerd specifiek gericht op deze doelgroep. Het doel van deze verkenning is tweeledig. Het eerste doel is om meer zicht te krijgen op de impact van seksuele uitbuiting op de ouders van het slachtoffer. Het tweede doel is om inzicht te krijgen op de vraag of en waar er mogelijkheden liggen om de ouders beter te ondersteunen en te helpen als hun kind wordt/is uitgebuit.¹² Deze doelstellingen worden bekeken vanuit het perspectief van de ouders. Hun stem staat centraal.

De keuze voor het beschrijven van het perspectief van de ouders, brengt tegelijkertijd een aantal voorname beperkingen met zich mee, die op voorhand onder de aandacht moeten worden gebracht. Deze beperkingen hebben immers invloed op de resultaten die worden beschreven in de volgende hoofdstukken, en dienen in het achterhoofd te worden gehouden bij het lezen hiervan. Ten eerste is er sprake van een kleine respondentengroep. Voor deze eerste verkenning zijn negen ouders geïnterviewd van wie hun kind (vermoedelijk) slachtoffer zijn (geweest) van seksuele uitbuiting. Individuele gevallen hebben door de kleine respondentengroep veel invloed op de algemene beschrijving van de resultaten. Ook is ervoor gekozen om bij de beschrijving van de resultaten in Hoofdstuk 3 en 4 geen aantallen te noemen van ouders, omdat de respondentengroep te klein is om hier wetenschappelijke waarde aan te hechten. Ten tweede zit er naar verwachting een (sterke) bias ten aanzien van de respondentengroep. De ouders zijn geselecteerd via een meldpunt specifiek voor (minderjarige) slachtoffers van seksuele uitbuiting.¹³

Ouders die een melding doen bij dit punt hebben veelal een (niet-succesvol) traject doorlopen voorafgaand aan de melding (anders waren ze niet uitgekomen bij het meldpunt), hetgeen van invloed kan zijn op hun waarneming en ervaringen die niet representatief hoeven te zijn voor alle ouders van wie kinderen seksueel worden uitgebuit. Ten derde kan in de casussen niet met zekerheid worden vastgesteld dat er daadwerkelijk sprake is (geweest) van seksuele uitbuiting. Er is wel een selectie gemaakt aan de voorkant van casussen waar er sterke vermoedens waren van uitbuiting, zowel vanuit ouders als vanuit het meldpunt. Uit deze casussen zijn ouders benaderd. Tot slot gaat het in deze verkenning alleen om het perspectief van ouders op het proces en is er geen hoor en wederhoor verricht om de uitspraken en ervaringen in perspectief te plaatsen. De keuze heeft enerzijds te maken met de aard van het rapport, een eerste verkenning en een mogelijke opmaat naar vervolgonderzoek. Anderzijds is ervoor gekozen omdat het

¹² Zie voor meer informatie de onderzoeksverantwoording in de bijlage.

¹³ Het betreft het meldpunt WATCH Nederland. Fier en het CKM hebben samen met Terre des Hommes WATCH Nederland opgezet in 2016. Fier en het CKM hebben in 2019 het project overgedragen aan Terre des Hommes. De interviews zijn uitgevoerd door Fier in samenwerking met het CKM, evenals de analyse en het schrijven van het rapport. De interviews dateren van voor de overdracht.

over individuele casussen gaat en de verwachting is dat organisaties/instanties die betrokken zijn (geweest) hier niet expliciet op in willen/kunnen gaan. Door deze beperkingen kunnen de resultaten van deze eerste verkenning niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar de gehele groep ouders. Deze beperkingen maken ook dat vervolgonderzoek nodig wordt geacht. Deze verkenning is bedoeld om de ouders voor het eerst aan het woord te laten. Hun verhaal ongefilterd op te tekenen, zonder voorbehoud en met korte analyses, zodat er meer oog komt voor hun (mogelijke) rol in de aanpak van seksuele uitbuiting, maar bovenal ook voor hun worsteling en het feit dat zij ook hulp en ondersteuning nodig (kunnen) hebben.

1.2 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 wordt een veelbelovend initiatief uit Engeland uiteengezet om specifiek de ouders van seksueel uitgebuite kinderen te ondersteunen. Op basis van dit initiatief zijn twee modellen opgetekend, gericht op de impact op, en gevolgen voor ouders van wie het kind seksueel wordt uitgebuit. Aan de hand van deze modellen worden in Hoofdstuk 3 en 4 de resultaten van deze eerste verkenning besproken. In Hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de impact op, en gevolgen voor ouders van wie het kind (vermoedelijk) seksueel wordt uitgebuit en in Hoofdstuk 4 wordt uiteengezet wat het effect is van het handelen van (zorg) professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein en in hoeverre er mogelijkheden liggen om ouders beter te ondersteunen. Deze verkenning wordt afgesloten met een conclusie in Hoofdstuk 5, waarin ook vier verbeterpunten zijn opgenomen.

2. THEORETISCH KADER

In dit hoofdstuk wordt een theoretisch kader gepresenteerd, op basis waarvan de interviews worden geanalyseerd. Het theoretische kader is gebaseerd op het werk van één van de weinige organisaties die (evaluatie)onderzoek heeft gedaan naar de rol en positie van ouders bij seksuele uitbuiting: PACE, oftewel 'Parents Against Child Sexual Exploitation'. Allereerst wordt er kort ingegaan op het werk van PACE. Vervolgens worden de twee modellen beschreven die zijn gebaseerd op evaluatief, empirisch onderzoek naar het werk van PACE. Deze modellen vormen het kader van de analyse van de interviews, waarvan de resultaten in Hoofdstuk 3 en 4 worden beschreven.

2.1 Parents Against Child Sexual Exploitation

PACE wordt beschreven als een gespecialiseerde goede doelenorganisatie – geleid door ouders van seksueel uitgebuite kinderen - die strijdt tegen seksuele uitbuiting. Het perspectief en de ervaringen van ouders hebben een cruciale positie in deze strijd.¹⁴ Ongeveer twee decennia terug zagen zij mogelijkheden om meer holistisch te werken met gezinnen die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Om die reden hebben zij in 2002 een proef geïnitieerd waarbij een Parents Support Worker (PSW) is ingezet. In 2009 zijn er voor het eerst PSW'ers toegevoegd aan verschillende

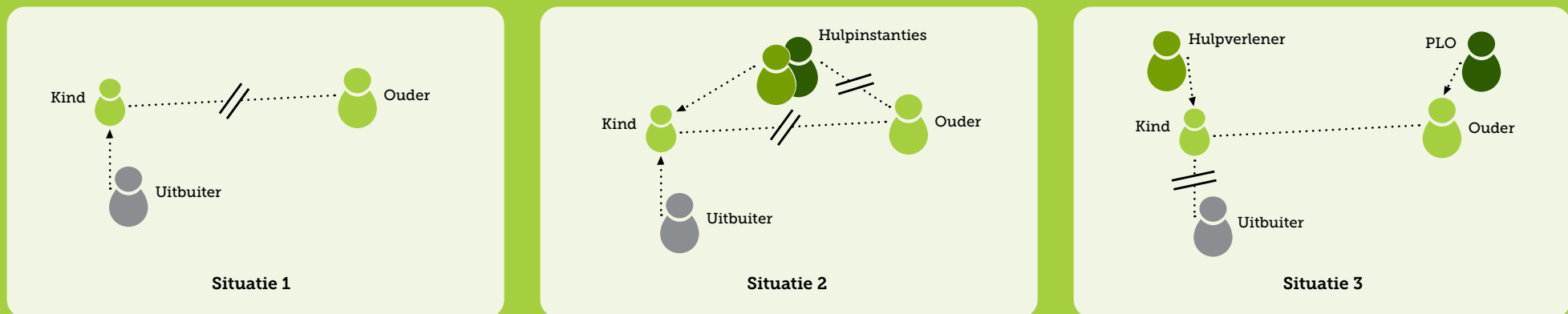
'multi-agency Child Sexual Exploitation (CSE) teams, die werken met slachtoffers van seksuele uitbuiting, en hebben daarmee een officiële functie gekregen.¹⁵ De PSW – later Parents Liaison Officer (PLO) genoemd - biedt één-op-één ondersteuning aan ouders en richt zich op het beëindigen van seksuele uitbuiting door de relatie tussen ouder en kind te herstellen of te versterken. De dader tracht een wig te drijven in de relatie tussen de ouder en het slachtoffer om het slachtoffer (verder) te kunnen isoleren (situatie 1). Daar waar reguliere instanties die zich (voornamelijk) richten op het slachtoffer er vaak niet in slagen om de band tussen ouder en kind te versterken (situatie 2), is de ondersteuning van de PLO hier specifiek op gericht: het versterken van de band tussen ouder en kind en daarmee indirect het slachtoffer te beschermen tegen de uitbuiting (situatie 3). Zie figuur 1 voor een visuele weergave van de verschillende situaties.

De specifieke taken van deze PLO zijn het informeren en adviseren van ouders over seksuele uitbuiting, ondersteunen bij het opstellen van plannen om de veiligheid van de kinderen te waarborgen, emotionele steun bieden, contacten onderhouden met verschillende betrokken instanties (waaronder ook opsporingsdiensten) en signalen voor hulpverleningsbehoeften op te pikken.

¹⁴ Zie: [About Pace - Parents Against Child Exploitation \(Pace\)](#).

¹⁵ Zie Palmer en Jenkins, 2014.

Figuur 1 – Werking van Parents Liaison Officer (ontleend aan Palmer en Jenkins, 2014)

2.2 Twee modellen: Vicious circle vs. Virtuous circle

De rol van deze PLO is in 2017 geëvalueerd door de Universiteit van Bedfordshire. Op basis van (onder andere) interviews met tien ouders, elf professionals en drie PLO's die deelnamen aan het project, beschrijven de onderzoekers Shuker en Ackerley (2017) dat de PLO een schakel van gebeurtenissen in gang zet, wat een positief effect heeft op het gezin. Op basis van het evaluatieonderzoek tekent Shuker (2017) twee theoretische modellen op. Ten eerste, direct voortvloeiend uit het evaluatieonderzoek, het 'Virtuous circle of parental empowerment' model (zie figuur 2). Dit model beschrijft een positieve schakel van gebeurtenissen die wordt ingezet als gevolg van de ondersteuning aan het gezin. Tegelijkertijd beredeneren zij dat, bij de afwezigheid van de PLO zich naar verwachting een negatieve schakel van gebeurtenissen voordoet die een negatieve invloed heeft op het gezin met vergaande gevolgen. Dit wordt de 'Vicious circle of parental empowerment' genoemd (zie figuur 3). Deze twee modellen zien toe op twee kanten van dezelfde medaille. Deze modellen worden hier kort uiteengezet, waarbij wordt gestart met de 'Virtuous circle of parental empowerment', oftewel de positieve kant van de medaille.

Model 1: 'Virtuous circle of parental empowerment'

Uit het evaluatieonderzoek van Shucker en Ackerly (2017) naar aanleiding van het inzetten van een PLO in de gezinnen, blijkt de meerwaarde van de PLO voornamelijk te zitten op drie dimensies: (i) 'Understanding', (ii) 'Empowerment' en (iii) 'Resilience'. Daarbij lijkt de een de ander te versterken, wat een positieve spiraal van gebeurtenissen in gang zet. Deze drie dimensies worden hierna verder uiteengezet op basis van het werk van eerdergenoemde auteurs (2017). Zie figuur 2 voor een visuele weergave van het model.

Figuur 2: Virtuous circle of parental empowerment (ontleend aan Shuker, 2017)

1. Understanding: 'I know what's happening'

De PLO reikt de ouders kennis en inzichten aan over seksuele uitbuiting, bijvoorbeeld over de manier waarop daders te werken gaan, wat slachtoffers doormaken en waarom het moeilijk is voor slachtoffers om hierover te vertellen. Door de inzichten die door de PLO worden aangereikt, zijn de onderzochte ouders beter in staat om het gedrag van hun kind in het juiste perspectief te plaatsen. Ouders zijn gerustgesteld dat de schuld niet bij hen als ouders ligt, maar leggen de verantwoordelijkheid neer bij de dader. Daarnaast stelt het de ouders in staat om meer begripvol en empathisch te reageren op het gedrag van hun kind(eren). Bovendien zijn ouders door deze kennis en inzichten ook beter in staat om in het vervolg (vroegtijdig) signalen van uitbuiting te (h)erkennen. De kennis en inzichten die zijn aangereikt door de PLO blijken tot slot niet alleen van meerwaarde voor de ouders, ook broertjes en zusjes lijken hierdoor beter inzicht te hebben in wat er gebeurt en kunnen zij hier meer begrip voor opbrengen.

2. Empowerment: 'I can do something about it'

De PLO onderneemt een actieve rol in het ondersteunen van de ouders bij het waarborgen van de veiligheid van hun kinderen. De PLO stelt samen met de ouders een plan op waarbij wordt geluisterd naar de specifieke wensen en behoeftes van de ouders, maar van ook de broertjes en de zusjes. De ouders nemen een actieve rol in bij het beschermen van hun kind en behouden zoveel mogelijk de regie over de ontstane situatie. Er wordt een plan opgesteld waarin concrete handelingen voor de ouders staan met het doel hun kind te beschermen en de relatie met hun kind te versterken. Doordat ouders hierin worden betrokken en in worden ondersteund, krijgen zij meer vertrouwen in hun capaciteiten. Het gevoel dat ouders meer de regie hebben, werkt ook positief uit op de rest van het gezin en beperkt de ondermijnende gevolgen van het feit dat hun kind seksueel wordt uitgebuit.

3. Resilience: 'I am more able to cope'

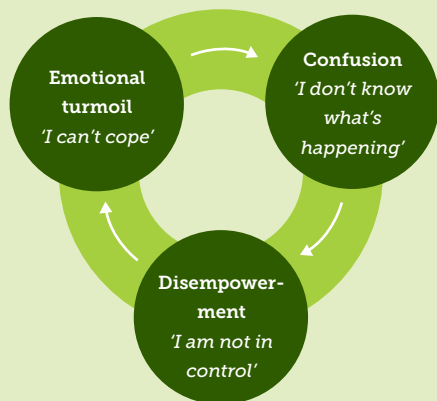
De onderzochte ouders beschrijven dat zij zich in hoge mate emotioneel gesteund voelen door de PLO. Door de PLO voelen ze zich gezien en weten ze dat ze er niet alleen voor staan. Een luisterend oor en een begripvolle reactie is belangrijk, evenals geruststellingen, omgaan met negatieve emoties als boosheid en angst en aanmoedigingen om de strijd voort te zetten als ouders het niet meer zien zitten. Dit kan voor ouders een groot verschil maken in het beperken van de ontwrichtende gevolgen van de situatie en gerichte en helpende strategieën te kiezen. Ze zijn niet alleen beter in staat om adequaat te reageren op de situatie waarin hun kind verkeert en in verbinding te blijven met hem of haar, maar er ook (beter) te zijn voor de rest van het gezin. Dit vormt een belangrijk onderdeel van de opwaartse spiraal.

Zoals gezegd zijn het geen drie losstaande elementen en raken ze elkaar. Wanneer ouders bijvoorbeeld meer zicht hebben op (de gevolgen van) seksuele uitbuiting, zullen zij beter in staat zijn om adequaat te reageren op het gedrag van hun kind(eren). Wanneer ouders weerbaarder zijn en sterker in hun schoenen staan, zullen zij daadkrachtiger kunnen handelen en meer kracht en energie hebben zich vast te bijten in de ontstane situatie omtrent hun kind. Aan de andere kant, zoals ook is beschreven, worden ouders weerbaarder als zij niet constant worden getroffen door schuldgevoelens en depressieve gedachtes, en worden zij gemotiveerd als zij positieve ervaringen hebben.

Model 2: 'Vicious circle of parental disempowerment'

De onderzoeker Shuker (2017) veronderstelt dat bij het uitblijven van de inzet van een PLO, het tegenovergestelde zal plaatsvinden bij ouders als hierboven is beschreven. Oftewel, dat er als gevolg van seksuele uitbuiting een negatieve schakel van gebeurtenissen wordt ingezet. Zij nemen in hun rapport de 'Vicious circle of parental disempowerment' op als tegenhanger. Volgens de onderzoeker Shuker (2017) treedt de 'Vicious circle of parental disempowerment' op wanneer er niet adequaat wordt ingegrepen en ouders niet adequaat worden ondersteund. Het model beschrijft de gevolgen voor specifiek de ouders van wie de kinderen seksueel worden uitgebuit en bestaat uit drie dimensies die tegengesteld zijn aan het eerste model: (i) Confusion, (ii) Disempowerment en (iii) Emotional Turmoil. Zie figuur 3 voor een visuele weergave van het model.

Figuur 3: Vicious circle of parental disempowerment (ontleend aan Shuker, 2017)

1. Confusion: 'I don't know what's happening'

Wanneer hun kinderen (mogelijk) slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting, worden ouders geconfronteerd met gedrag dat zij – zeker in de beginfase - niet kunnen plaatsen. Het kan een verwarrende en onzekere periode zijn voor ouders. Ouders zien aan het gedrag van hun kind dat er iets niet goed is, maar kunnen de vinger niet op de zere plek leggen. Ze zien problematisch gedrag bij hun kind, gedrag dat ze (kunnen) duiden als agressief, weerbarstig of ongehoorzaam. Ze kunnen worden geconfronteerd met alcohol- en drugsgebruik en wegloopgedrag van hun kind. De oorzaak van het gedrag zoeken ze veelal (in eerste instantie) bij zichzelf, waardoor ze het gevoel kunnen krijgen tekort te schieten als ouder(s). Ze vergroten hun eigen aandeel of verantwoordelijkheid, wat een schuldgevoel meebrengt. Daarnaast, als ouders niet weten of begrijpen dat hun kind is 'gegroomd' (misleid, gemanipuleerd of gedwongen), is het risico dat ouders hun kind meer verantwoordelijkheid of controle toedichten, dan zij daadwerkelijk hebben.

2. Disempowerment: 'I am not in control'

Ouders die geen zicht hebben op de gevolgen van seksuele uitbuiting, kunnen de signalen en symptomen die hun kinderen laten zien verkeerd interpreteren. Ouders gaan bijvoorbeeld repressief (straffend) reageren om het gedrag van hun kind te beïnvloeden, terwijl dit tot gevolg kan hebben dat hun kind zich meer onbegrepen voelt. Pogingen om controle terug te krijgen kunnen ook tegengestelde gevolgen hebben. De dader blijft daarnaast trekken aan het slachtoffer en kan proberen hem of haar (verder) te isoleren. Dit maakt het moeilijker voor ouders om hun kind uit de situatie te krijgen en te houden. Wanneer ouders het gevoel hebben dat hun pogingen om controle te krijgen stranden, zullen zij steeds meer de grip op de situatie verliezen. De 'locus of control' - ofwel de mate waarin ouders vat hebben of denken invloed te kunnen uitoefenen op de situatie - zal verminderen. Wanneer ze het gevoel hebben dat hulpverleners hen ook niet kunnen helpen om hun kind te beschermen, zullen ze minder bereid zijn om samen te werken of signalen te delen. Ze hebben immers het gevoel dat het toch niet zal helpen. Als gevolg daarvan neemt de chaos en onvoorspelbaarheid binnen het gezin toe, en kan de greep van de dader op het slachtoffer toenemen.

3. Emotional turmoil: 'I can't cope'

Wanneer de situatie voortduurt, zal dit zijn tol gaan eisen op het welzijn van de ouders. Gezinnen kunnen als gevolg van de problematische thuissituatie steeds meer geïsoleerd raken. Ze kunnen zich veroordeeld voelen door anderen. Hun psychische welbevinden zal steeds verder afnemen, wat de kloof tussen hen en hun kind vergroot. Naarmate de afstand tot hun kind wordt vergroot en het contact met hun kind vermindert, zullen zij ook steeds minder zicht krijgen op wat er zich afspeelt. Dit vergroot weer de verwarring en onzekerheid, wat de negatieve vicieuze spiraal verder voedt.

2.3 Modellen als kapstok

Op basis van de resultaten van de evaluatiestudie van Shuker en Ackerly (2017) zijn de bovenstaande theoretische modellen opgetekend. In de volgende twee hoofdstukken wordt op basis van de interviews met ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit, bekeken in hoeverre de verhalen van de ouders overeenkomen met deze modellen (Hoofdstuk 3). Vervolgens wordt bekeken in hoeverre het (zorg)systeem in Nederland is ingesteld op het ondersteunen van de ouders (Hoofdstuk 4). Zoals eerder beschreven zijn de modellen gestut op het werk van de PLO. Aangezien er in Nederland geen hulpverleners zijn die specifiek de rol van een PLO innemen zoals in Engeland, wordt in deze verkenning uiteengezet wat ouders vertellen over hun ervaringen met de werkwijze van betrokken hulpverleners en opsporingsinstanties¹⁶. Tot slot zijn de modellen gebaseerd op één evaluatieonderzoek uit Engeland. Het is goed mogelijk dat er aanvullingen/aanpassingen voortkomen uit de verhalen van de ouders die ten behoeve van dit onderzoek zijn opgetekend. Waar aanvullingen/aanpassingen nodig zijn, worden deze ook voorgesteld in de conclusie (Hoofdstuk 5).

¹⁶ Dit neemt niet weg dat er (landelijke) instellingen zijn, zoals Fier en Sterk Huis, die zich binnen deze problematiek ook specifiek richten op de ouders én de ouder-kind relatie. In deze aanpak zitten meerdere elementen die hier ook worden beschreven. Kanttekening hierbij is dat dit niet ambulante wordt aangeboden, maar geldt voor ouders van wie de kinderen residentieel opgevangen worden. Er is niet een functie in het Nederlandse zorgbestel waar ouders terecht kunnen voor een PLO in lijn met de Engelse pilot.

3. IMPACT EN GEVOLGEN OP OUDERS VAN SEKSUEEL UITGEBUITE KINDEREN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wat de ouders vertellen over de impact en de gevolgen van de (vermoedelijke) seksuele uitbuiting van hun kind. Deze fase begint op het moment dat ouders onderbuikgevoelens, eerste signalen en/of vermoedens krijgen dat er iets speelt rondom hun kind, wat mogelijk gerelateerd is aan seksuele uitbuiting.¹⁷ Hier wordt ingegaan op het deel van de verhalen waar de professionals uit de zorg en/of het veiligheidsdomein niet (of nog nauwelijks) betrokken zijn.

De ouders zijn bevraagd door middel van semigestructureerde interviews. De informatie afkomstig uit deze interviews wordt in dit hoofdstuk uiteengezet aan de hand van de drie dimensies, van de modellen 'Vicious circle' en 'Virtuous circle'. Op basis van deze modellen worden de interviews gesignaleerd, oftewel: In hoeverre komen de verhalen van de ouders overeen met de opwaartse of neerwaartse spiraal, die staan beschreven in §2.2.¹⁸ De volgende drie dimensies worden beschreven:

Dimensie 1: **Understanding vs. Confusion** - Begrijpen ouders voldoende wat er gebeurt?

Dimensie 2: **Empowerment vs. Disempowerment** - Weten ouders wat ze te doen staat?

Dimensie 3: **Resilience vs. Emotional turmoil** - Zijn ouders in staat om overeind te blijven?

¹⁷ Het is ook mogelijk dat ouders pas later deze vermoedens en/of onderbuikgevoelens kunnen plaatsen in de context van seksuele uitbuiting. Ook wanneer dit later pas duidelijk is, wordt het eerste onderbuikgevoel, het eerste 'niet-pluis' gevoel als startpunt genomen.

¹⁸ Voor het lezen en plaatsen van de informatie die wordt beschreven in dit hoofdstuk, is het van belang om te benoemen dat alleen de verhalen van ouders zijn opgetekend. Ouders van wie hun kind (vermoedelijk) seksueel is of wordt uitgebuit. Oftewel, dit is een beeld dat wordt beschreven op basis van de verhalen van negen ouders. Er is geen aanvullend onderzoek uitgevoerd bij de professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein. Dit is een van de meest voorname beperkingen en vraagt om vervolgonderzoek. Ten behoeve van de leesbaarheid zijn de quotes van de ouders grammaticaal, maar niet inhoudelijk aangepast. De aanpassingen doen niets af aan de strekking van het verhaal van de ouders.

3.2 Understanding vs. Confusion

De eerste vermoedens, onderbuikgevoelens of signalen in relatie tot vermoedelijke seksuele uitbuiting bereiken de ouders. In deze paragraaf staan de volgende vragen centraal: Waar bestaan de zorgen van ouders uit? Wat weten zij? En hoeveel zicht hebben zij op de situatie van hun kind(eren)? Kortom: Begrijpen de ouders voldoende wat er gebeurt of leidt het tot verwarring?

Terugkijkend op de fase waarin de uitbuiting van hun kind is gestart, geeft het merendeel van de ouders aan zich weinig concrete signalen te kunnen herinneren die er direct op wezen dat er sprake zou kunnen zijn van seksuele uitbuiting. Dit lijkt een geleidelijk proces te zijn geweest. Ouders beschrijven dat zij in de beginperiode een onderbuikgevoel hadden dat er 'iets mis' was, maar het bleek vervolgens buitengewoon complex om de vinger op de zere plek te leggen. De redenen voor deze onderbuikgevoelens waren ook divers, zo blijkt uit de interviews. Een aantal ouders beschrijft in het interview dat zij zich zorgen maakten over het gedrag dat hun kind liet zien, zonder dat zij goed konden verklaren waar dat vandaan kwam. Zo gaven deze ouders aan dat hun kind ineens opstandig gedrag ging vertonen of dat hun kind juist ineens extreem vermoeid of angstig was.¹⁹

'We zagen toen duidelijk een verandering aan mijn dochter. Ze werd heel erg agressief naar ons toe en we hadden ook de indruk dat ze drugs gebruikte. We hadden eigenlijk altijd goed contact met haar. Ineens trok ze zich terug, zag ze er slecht uit, was ze altijd moe en die blauwe plekken natuurlijk.' (ouder 5)

'Op een gegeven moment keek je dwars door d'r heen. Alsof je haar niet aan kijkt, zeg maar. Ze had een zwarte blik en uit het niets slaat ze haar kamer helemaal in elkaar. Dan op een gegeven moment zegt ze 'sla dan', terwijl er niks is gebeurd. Dat ze echt de confrontatie op gaat zoeken. Dat ze ook haar broer en zus bedreigt. Hele rare dingen die voor mij uit het niets komen. Dat ik denk; 'waar komt dit vandaan?' 'Wat is hier gaande?' Dat ze niet meer luistert en weg gaat zonder te vertellen waarheen. Dat ze niet meer thuis komt eten. Het klopt niet, van alle kanten.' (ouder 3)

¹⁹ Wanneer ouders niet begrijpen wat er gebeurt, blijkt dat zij geneigd zijn zichzelf de schuld te geven van het probleemgedrag dat zij zien bij hun dochter.

“Mijn dochter is vorig jaar bij haar vader gaan wonen. Kort daarna was ze heel vaag toen ik contact had met haar. Haar vader was ook heel vaag. Ze zou een week bij een vriendin slapen en toen was ze ineens ergens anders. Toen twijfelde ik of het klopte. Mijn vermoedens dat er iets niet pluis was bleek waar. Ze had steeds een smoesje. Ze huurde bijvoorbeeld een kamer bij een vriend maar die was nog aan het verbouwen ofzo. Toen ben ik op internet gaan zoeken. Mijn moederinstinct zei dat het niet oké was.’ (ouder 10)

De gedragsveranderingen leiden tot onderbuikgevoelens bij ouders dat er meer speelt dan bijvoorbeeld alleen puberteit of ‘normale leeftijdsgebonden problemen’. Ouders gaan op zoek naar een verklaring voor het gedrag dat zij zien. De meerderheid van de negen ouders beschrijft ook expliciet de signalen die zij kregen. Zo vertellen zij dat hun kinderen ‘s nachts veel bezig waren met hun telefoon, (‘s nachts) wegliepen van huis, niet vertelden waar zij heen gingen of met wie ze omgingen en dat ze op de meest ongewone tijdstippen thuiskwamen. Ook maakte meer dan de helft van de ouders zich zorgen over het drank- en/of drugsgebruik van hun kind. Hier een aantal citaten van ouders zelf:

“U gaf aan dat u de eerste signalen kreeg toen ze 17 was, kunt u omschrijven hoe u heeft gereageerd op de eerste signalen?’
 (R) ‘Ja, dat kijk je gewoon aan. Als het een grote hoop wordt dan ga je er pas op reageren.’
 (I) ‘Waren er toen ook al vermoedens van seksuele uitbuiting?’
 (R) ‘Nee, dat groeit ook. Dat is meer een proces wat je doorgaat, het is niet in een keer duidelijk maar op een gegeven moment tel je alles bij elkaar op een ga je conclusies trekken.’
 [...] Ze was op de gekste tijden van huis, wilde niet zeggen waar ze was, had alcoholflessen op d’r kamer, er kwamen steeds andere jongens achter de poort op de scooter haar halen, ze had vaak ineens contant geld in huis, dus ja. Ze was ook ‘s nachts weg. Ja de vrees groeide dat ze aan een loverboy of iets dergelijks verstrikt was geraakt.’ (ouder 4)

“Het waren eigenlijk allemaal puzzelstukjes. 100% zeker kon ik het niet zeggen, maar er waren wel zoveel aanwijzingen. Je tast in het duister wat er dan echt gaande is. Het is meer een onderbuikgevoel, waar je je vinger niet op kan leggen. Je ziet dat zij de confrontatie op zoekt, dat ze er een potje van maakt. Het klopte van geen kanten. Ik merkte ook dat het steeds moeilijker werd om contact met haar te maken omdat ze een muurtje opbouwde. [...] Omdat ik het niet vertrouwde heb ik ook gesprekken met haar vriendinnen gehad. Dan krijg je een puzzelstukje. [...] Je gaat gewoon verder zoeken. [...] Beetje bij beetje kom je te weten hoe het in elkaar zit.’ (ouder 3)

“Kunt u een beschrijving geven van de situatie en de signalen waardoor u dacht dat er wat aan de hand was?’
 (R) ‘Vooral haar gedrag, dat veranderende heel erg. En het laat thuiskomen, wegblijven en de contacten waar ik achter kwam. Ook heb ik op haar telefoon gekeken en toch dingen gezien waarvan ik dacht dat hoort een 13 tot 15 jarig meisje niet te doen, met 14,5 werd het wat minder maar voor een meisje van die leeftijd, dat hoort allemaal niet.’
 (I) ‘En wanneer was het omslagpunt, dat u dacht hier is echt iets aan de hand?’
 (R) ‘Het omslagpunt was dat ze echt nachten weg bleef bijvoorbeeld of tot diep in de nacht. Ze kwam thuis wanneer ze er zin in had.’ (ouder 6)

“We zagen dat onze dochter constant onder de blauwe plekken zat, ze was toen 16. Zij zei steeds van, ja ik weet niet hoe ik daar aan kom. We wisten helemaal niet dat er een vriendje in het spel was op dat moment, daar zijn we pas later achter gekomen.’ (ouder 5)

Ouders blijven in de beginperiode ‘puzzelen’ op zoek naar informatie om het gedrag van hun kind te verklaren en de signalen goed te kunnen begrijpen. Meerdere ouders lijken in eerste instantie het gedrag te wijten aan andere factoren. Naast dat sommige ouders aangeven dat er sprake was van een liefdevol, hecht gezin waarin geen noemenswaardige problemen of escalaties voorkwamen, geven meerdere ouders ook een ander beeld. Uit de interviews blijkt dat er in verschillende gezinnen sprake is (geweest) van problemen. Bij ongeveer de helft van de geïnterviewde gezinnen was er sprake van (ernstige) problematiek, zoals (v)echtscheidingen, (emotionele) verwaarlozing, seksueel misbruik en/of partnergeweld. Daarnaast vertelt één ouder dat haar kind op de basisschool een aantal vervelende gebeurtenissen heeft meegemaakt die een grote impact op haar hebben gehad. Tegen die achtergrond denken ouders ook niet direct aan seksuele uitbuiting.

“Ik ben in 2012 gescheiden. Ik ben in 2016 verhuisd. Omdat we steeds werden lastiggevalen, gestalkt. Ik ben toen expres verder weg gaan wonen. Dat heeft echt wel geholpen. Toen dacht ik dat de problemen over waren en dat we ons leven op konden gaan bouwen. Dan merk je pas dat je in een oorlogssituatie hebt geleefd en iedereen beschadigd is geraakt.’ (ouder 4)

“Ik heb altijd gezegd dat er iets gebeurd is, ik heb nooit kunnen zeggen wat of wie. In 2007 ben ik met de kinderen vanuit [plaatsnaam] gevlucht door mijn thuissituatie. Toen heb ik ook contact gezocht met hulpverleners, omdat mijn dochter seksueel grensoverschrijdend gedrag vertoonde, en toen hebben ze haar geobserveerd en ondervraagd en toen kwam dat er ook uit.’ (ouder 1)

“Een vriendinnetje van haar is uit huis geplaatst. Dat is gebeurd toen dat meisje bij ons verbleef. Ze waren dikke vriendinnetjes met elkaar. Daarnaast heeft een groepje jongens, waarvan er een aantal bij haar op school zaten en in de buurt woonden, haar [dochter] in elkaar geslagen omdat de jongens haar fiets wilden pakken. Dat heeft een grote impact gehad. Daardoor is ze omgedraaid van een heel introvert meisje naar een meisje dat mee ging doen met dat groepje voor bescherming.’ (ouder 8)

Deze gebeurtenissen hebben een impact op de ontwikkeling van de kinderen en doen een beroep op de ouders om de veiligheid van hun kinderen te waarborgen. Ook vertelt een deel van de ouders in de interviews dat de puberteit van hun kinderen een uitdagende periode is geweest, die gepaard is gegaan met onzekerheden en zorgen rondom hun kinderen. Hierbij kijken ouders ook naar hun eigen handelen tijdens de puberteit. Een van de ouders zegt hier het volgende over:

“Ik heb zelf ook fouten gemaakt, want je probeert je kind wat vrijheid te geven maar ook de grenzen niet te duidelijk aan te geven, daar steek ik ook de hand in eigen boezem voor. Maar op een gegeven moment ben ik met mijn dochter aan de slag gegaan en heb eraan gewerkt.’ (ouder 6)

Concluderend: uit de interviews komt een duidelijk beeld naar voren. Ouders hebben moeite met het inschatten en duiden van de signalen, met name in de beginfase van de uitbuiting. Veel mogelijke verklaringen passeren de revue, maar zekerheid over wat het gedrag verklaart komt er in deze beginfase niet. Het beeld dat uit de interviews ontstaat, is dat het een lange tijd duurt voordat de onderbuikgevoelens leiden tot vermoedens dat hun kinderen (mogelijk) seksueel worden uitgebuit en dat een mensenhandelaar in het spel is.²⁰ Hoewel ouders een grote

²⁰ Zie ook Teekman (2005) die eenzelfde behoefte signaleert bij ouders.

verantwoordelijkheid in het signaleren wordt toegedicht²¹, blijkt uit de interviews dat ouders maar beetje bij beetje zicht krijgen op wat er zou kunnen spelen. Vanaf het eerste moment dat er een onderbuikgevoel ontstaat, gaan ouders zoeken naar mogelijke verklaringen en ervaren ouders het als een onzekere en verwarrende tijd. Dit komt overeen met de eerste dimensie van de neerwaartse spiraal die staat beschreven in Hoofdstuk 2. In de volgende paragraaf wordt stilgestaan hoe ouders proberen om meer duidelijkheid te krijgen en/of ingrijpen om de situatie te verbeteren met het doel hun kind te beschermen.

3.3. Empowerment vs. Disempowerment

Het gedrag van hun kind wordt steeds problematischer en de signalen dat er sprake kan zijn van seksuele uitbuiting worden sterker. Tegen deze achtergrond wordt de vraag gesteld wat ouders doen om de grip (proberen) terug te krijgen over de ontstane situatie. Slagen ze hier in en op welke wijze? In hoeverre hebben ouders het gevoel hierop voldoende te zijn toegerust? Kortom, weten ouders wat ze te doen staat en werkt het?

De verhalen van de ouders schetsen een vrij eenduidig beeld. Een beeld waarin ouders op basis van het onderbuikgevoel op zoek gaan naar informatie, naar duiding van wat er aan de hand kan zijn met hun kind. En ook al weten de ouders niet exact waar ze mee te maken hebben, ze proberen in deze fase niettemin de regie over de ontstane situatie terug te krijgen met het doel de veiligheid van hun kind(eren) te waarborgen. Meerdere ouders geven expliciet aan dat ze zelf zijn gaan speuren naar concreet bewijs om erachter te komen waar en met wie hun kind uithangt en wat er speelt:

“Doordat het gedrag van mijn dochter in één keer helemaal omdraaide, wisten wij dat er wat aan de hand was. En dan moet je gaan zoeken, want ze gaat het je zelf niet vertellen. Later - in de tweede klas - kwamen we erachter dat ze verdween naar [plaats]. Toen probeerden we erachter te komen hoe, wanneer en waarom. We vonden tussen haar spullen een kaartje van een hotel. Toen wist ik genoeg.’ (ouder 8)

Echter, soms krijgen ouders geen expliciete signalen en gaan zij hun kind nadrukkelijker in de gaten houden om te kijken waar en met wie hun kind is:

²¹ Zie hoofdstuk 1

“*Het was een hele moeilijke tijd. Je weet niet waar je kind zit. Er is amper contact of vaag contact. Het was dus echt een verschrikkelijke tijd, vol onzekerheid. Ik ben toen zelf ook een keer gaan posten. Ze zei dat ze een baantje had in [plaatsnaam]. We hadden een plan gemaakt met een vriendin van haar – die zich ook zorgen maakte - waar ze goed contact mee had. Gewoon om te kijken met wie ze omging en wat ze deed. Maar het is nu nog steeds één duistere toestand. Ze had nog steeds contact en ging er nog steeds naar toe. Dus dat denk je: ‘ja.. is hij er nou ook bij betrokken of niet... wat moet ik daarmee... moet ik toch als ouder zijnde meer gaan controleren of niet?’. Ja, dat is wel lastig.’ (ouder 10)*

De ouder uit het laatste voorbeeld belde het nummer van de vermeende jongen. Haar buurvrouw deed een puber na om informatie te krijgen over waar haar kind zou kunnen zijn. Deze jongen gaf vervolgens die informatie. Dat was voor haar het signaal dat hij erbij betrokken was. Dit is een van de voorbeelden die treffend laat zien hoe ouders zich in verschillende bochten wringen om meer zicht te krijgen op wat er speelt en wie erbij betrokken is, iets wat meerdere ouders naar voren brengen in hun interviews.

Als ouders meer informatie krijgen over waar hun kind verblijft en met wie, waarbij ook hun vermoedens versterkt werden dat er sprake kon zijn van misbruik en zelfs uitbuiting, komen zij in veel gevallen zelf in actie. Ze kiezen strategieën om hun kind te helpen en te beschermen. Enkele ouders vertellen bijvoorbeeld dat ze contact hebben opgenomen met de (ouders van de) jongen in kwestie om tot een oplossing te komen.

“*Ik hoopte op hulp van zijn moeder. Moeder tot moeder. Ik hoopte dat zij mij kon helpen om mijn dochter te beschermen. Dat die lui mijn kind met rust laten. Het enige wat die moeder wilde was dat wij met geld over de brug kwamen en dat ik ze moest laten trouwen. Het was heel beangstigend. Er werd op tafel geslagen en dingen tegen mij gezegd. Ik probeerde heel kalm te blijven en hoopte er zonder kleerscheuren weg te komen en iets te bereiken.’ (ouder 8)*

Een andere ouder nam contact op met de desbetreffende jongen, om te zoeken naar een oplossing. Ze zegt dat hij in dat gesprek mooie beloftes heeft gemaakt, waar uiteindelijk niets van terecht is gekomen.

De ouder uit het fragment hierboven wilde zelfs een ‘val zetten’ om de jongen te confronteren. Ze nam hierover contact op met de politie.

“*Toen we erachter kwamen dat ze verdween naar [plaats], probeerden we erachter te komen hoe, wanneer en waarom. Daar kwamen we niet achter, totdat we tussen haar spullen een kaartje vonden van een hotel. Toen had ik tegen de politie gezegd dat ik een val ging zetten. Toen is de politie zelf in actie gekomen en is het balletje gaan rollen.’ (ouder 8)*

Eén van de ouders heeft een radicalere strategie gekozen. Zij zijn verhuisd naar een andere woonplaats, toen de vermoedens sterker werden dat hun kind seksueel werd uitgebuit. Deze strategie had overigens niet het gewenste effect:

“*Nou, goed om te noemen is ook dat we voor haar zijn verhuisd. Ik dacht het klopt allemaal niet. Ik had het gevoel dat er een loverboy was, maar ik werd niet serieus genomen. Dus de reden om te verhuizen was dat het daar gewoon niet meer lukte, we wilden daar weg. We zijn verhuisd naar een plaats 60 kilometer verderop. Dat bleek achteraf ook niet genoeg te zijn. Ze zei dat ze naar haar vriendin in [oude woonplaats] ging, maar ze had wel steeds contact met hem. Maar je weet natuurlijk niet in hoeverre dat klopt, omdat ze ook zoveel loog. Maar dat was ook onder dwang. Je moet het allemaal weer opbouwen. Dus het is heel lastig om te zeggen hoe het precies is gegaan.’ (ouder 3)*

De strategieën die ouders toepassen blijken wisselend succes te hebben. Soms helpen de strategieën om de ernst van de situatie duidelijk(er) te krijgen, maar soms kan het ook meer twijfel brengen als het ingrijpen niet werkt. Meerdere ouders geven expliciet aan dat hoe meer zij probeerden om zicht te krijgen op de oorzaken en hun kind wilden beschermen, hoe meer hun kinderen zich afsloten met het gevolg dat het contact verslechterde.

“*We zagen na onze pogingen om in te grijpen duidelijk een verandering aan mijn dochter. Ze werd heel erg agressief naar ons toe en we hadden ook de indruk dat ze drugs gebruikte. We hadden altijd goed contact met haar. Ze trok zich [daarna] terug, ze zag er slecht uit, was altijd moe en die blauwe plekken.’ (ouder 5)*

Meerdere ouders geven aan niet voldoende te zijn toegerust om adequaat in te grijpen, wat niet vreemd is gegeven de complexiteit van de situatie. Sommige ouders besloten bewust om niet in te grijpen maar in zetten op het behouden van het contact met hun kind, omdat ze dan nog enigszins zicht konden houden. Dat betekent tegelijkertijd dat ouders

zich aan handen en voeten gebonden voelden uit angst dat hun kind zich zou terugtrekken en (verder) uit zicht zou raken. Ouders voelden dat ze geen andere keus hadden dan mee te bewegen en niet (actief) in te grijpen. Een van de ouders geeft het volgende voorbeeld:

“Ik kwam erachter dat mijn dochter van 14 jaar online (seks)contact had met verschillende mannen. Omdat ze niet uitlogde kon ik meekijken met haar gesprekken. Ik besloot er niks van te zeggen, omdat ze anders haar wachtwoord zou veranderen en zou uitloggen. Dan had ik er geen zicht meer op. Dat is gewoon gevaarlijk. Je kan je anders voor doen dan je bent op internet. Mijn angst is ook gewoon dat als ze met iemand afspreekt, dat daar gewoon iemand anders staat en ze haar en haar fiets meenemen en we haar nooit meer terug zien.’ (ouder 9)

Een andere ouder probeerde met alle juiste intenties het contact te onderhouden met haar kind door mee te bewegen met de situatie. Ze vertelt hierover het volgende:

“Het vriendje van mijn dochter was weggegaan uit de instelling waar hij woonde en stond ineens bij ons voor de deur. Hoewel er wel enige zorgen over hem waren, hebben wij hem in huis genomen. We wisten zeker dat mijn dochter met hem zou zijn weggegaan als we dat niet hadden gedaan. Dan zouden we haar uit het oog hebben verloren. Deze jongen bleek haar later te mishandelen, te misbruiken en uit te buiten.’ (ouder 1)

De situatie waarin door de ouder(s) niet actief is ingegrepen ten behoeve van het behouden van het contact met hun kind, heeft meerdere nadelen. Eén daarvan is het effect op de overige gezinsleden. Enkele ouders vertellen over de worsteling die ze doormaakten bij het maken van keuzes hoe te reageren op de ontstane situatie. Het welzijn van de overige kinderen en de sfeer thuis vormen hierin een belangrijk punt van aandacht:

“Onze dochter vertelde dat ze een relatie had met die jongen waar we ons al een tijdje zorgen over maakten. Ze wilde ook graag op kamers. Ik was echter bang dat ze dan helemaal af zou glijden. Ik heb steeds gezegd dat we willen dat ze bij ons blijft. In de hoop dat zolang we haar bij ons gezin houden zij op het rechte pad blijft, omdat we zicht op haar houden. Ik ben bang dat ze anders helemaal afzakt. Het was wel een lastige keuze, want zij zorgde ook wel voor een angstsfeer in huis. Ik heb nog een dochter en een zoon die jonger zijn. Je zit constant daartussen. Waar doe je goed aan? Haar binnen houden of kiezen voor de veiligheid van het gezin?’ (ouder 4)

“Het voelde echt onveilig thuis, ook voor de andere kinderen. En dan ga je op een gegeven moment een grens stellen. Dit ga ik niet volhouden. Dit kan gewoon niet.’ (ouder 3)

Van de negen ouders vertellen er acht dat zij te maken hadden met zodanige intimidatie en bedreiging van de daders dat zij zich op momenten machteloos voelden en niet (altijd) wisten hoe hun gezin te beschermen. De bedreiging en intimidatie richtten zich op de ouders, op de slachtoffers en/of de rest van het gezin. Een van de ouders vertelt hierover het volgende:

“Hij viel ons ook lastig. Deze gast was ook boos op ons omdat wij onze dochter beschermden. Hij rijdt gewoon rond, hij stalkt ons elke dag, heeft een yoghurtfles tegen ons huis gegooid, noem maar op. De bedreigingen via de app, via de telefoon, hij heeft geprobeerd mijn zoon-tje van de fiets te rijden. En dat al 2,5 jaar. Op een gegeven moment zat ik met mijn dochter in de auto. Toen is er een aanslag gepleegd op ons. Hij heeft met zijn vader en zijn moeder ons belaagd toen we in de auto zaten. Ze hebben de hele auto vernield. In elkaar getrapt, op de ruit geslagen, schoppen tegen de deuren.’ (ouder 5)

Resumerend: het beeld dat hierboven geschetst wordt, laat zien dat ouders niet goed toegerust zijn op de ontstane situatie. Een deel van de ouders heeft een sterke behoefte zelf te willen ingrijpen en doen dat ook.²² Ze willen de regie terug, regie die ze niet ervaren. Ze willen hun kind, maar ook hun gezin in veiligheid brengen en hen beschermen. En hoewel de intentie goed is, lijken veel van de eerdergenoemde acties geen effect te sorteren of zelfs een tegengesteld effect te hebben. Meerdere ouders geven aan dat hun kind zich verder afsluit, het contact verslechtert en hun kind verder geïsoleerd komt te staan, waardoor de greep van de dader toeneemt of kan toenemen. Ouders zijn daardoor met handen en voeten gebonden en een deel van de ouders besluit daarom om niet in te grijpen, om zodoende in contact te blijven met hun kind, wetende dat de situatie aanhoudt. Uit de verhalen blijkt ook in deze fase een sterke tendens richting de neerwaartse spiraal in plaats van de opwaartse spiraal, zoals beschreven in Hoofdstuk 2. Een situatie die – wanneer die aanhoudt – schade toebrengt aan de ouders, maar ook aan de rest van het gezin. Bij het laatste wordt stilgestaan in de volgende paragraaf.

²² Teekman (2005) identificeert dezelfde behoefte.

3.4 Resilience vs. Emotional turmoil

Het laatste onderdeel gaat over de weerbaarheid en het psychische welzijn van de ouders. Als de problematische situatie te lang aanhoudt begint deze steeds meer zijn tol te eisen. De vragen die in deze paragraaf aan bod komen zijn onder andere of en in hoeverre de ouders in staat zijn om het hoofd te kunnen bieden aan de ontstane situatie. Oftewel, is er sprake van veerkracht bij de ouders en is er sprake van voldoende draagkracht om de strijd vol te houden? En hebben de ouders voldoende kracht om (emotionele) ondersteuning te bieden aan de overige gezinsleden? Kortom: zijn ouders in staat om (zonder hulp) overeind te blijven?

Uit het voorgaande blijkt dat de pogingen die ouders ondernemen om hun kind in veiligheid te brengen veelal tevergeefs zijn. Ze voelen zich onvoldoende toegerust om in te grijpen in de ontstane situatie. Uit de interviews blijkt dat dit in toenemende mate leidt tot gevoelens van wanhoop en machteloosheid. Veel ouders zeggen hierover hetzelfde in soortgelijke bewoordingen. Dat ze hun kind voor hun neus zien afglijden en het gevoel hebben niets te kunnen doen, dat ze met hun handen in het haar zitten. Ze willen hun kind beschermen, maar hebben het gevoel machteloos te staan.

“Elke dag gebeurde er eigenlijk wel iets. Het was eigenlijk een film waar je in zit. Wat je niet wil, maar wel gebeurt. Het overkwam me echt. Dat machteloze gevoel. Ik was ook ten einde raad. Dat je niet meer weet hoe je het moet oplossen. Als ouder ben je ook best machteloos en heb je niet alle middelen. Een instantie kan denk ik meer dan een persoon.’ (ouder 3)

Deze gevoelens van onmacht en wanhoop hebben grote gevolgen voor de ouders zelf en hun gezinnen. Uit meerdere interviews blijkt dat de gebeurtenissen hun gezinnen ontwrichten. De ontstane situatie die in veel gevallen lang voortduurt en verergert, brengt buitengewoon veel stress en onzekerheid met zich mee. Voor alle gezinsleden. Een van de ouders verwoordt het als volgt:

“We zitten nu op het punt dat ik er helemaal doorheen zit met een burn-out en depressie. Mijn dochter heeft een behoorlijke depressie en ze is niet meer te stimuleren om iets te maken van haar leven. En dan hebben we nog een zoontje die daar ergens tussen-door hobbelt. [...] Hij sliep op een gegeven ook heel weinig. Hij krijgt nu ook EMDR. Dat heeft maar liefst anderhalf jaar geduurd.’ (ouder 1)

Daarnaast betreffen het, zoals is beschreven in 3.2, veelal gezinnen waarin in het verleden al het één en ander aan geweld heeft gespeeld. Veel ouders worstelen nog met de gevolgen hiervan bovenop de situatie die ontstaat met hun kind die (vermoedelijk) seksueel wordt uitgebuit. Andere ouders beschrijven de impact op hun eigen welzijn en dat van hun gezin, wat niet alleen gelegen ligt in de stress en onzekerheid, maar ook in de angst die wordt gevoeld. De angst voor wat er elk moment kan gaan gebeuren, angst voor de daders maar ook voor de impact op hun andere kinderen:

“Ik heb drie jaar lang elke dag in angst geleefd. Hoewel het nu relatief rustig is rondom die jongen, staan we elke dag op met de angst dat het weer helemaal om kan slaan. [...] Dat binnenkort de rechtszaak is, is voor ons ook een dubbel gevoel. Aan de ene kant zijn we heel blij dat het er aan komt en hopen we uiteraard op een positieve uitkomst. Aan de andere kant zijn we heel erg bang dat hij dan pas écht vies en gemeen gaat worden. Dat het gewoon niet gaat stoppen. En dat mijn man dadelijk over de schreef gaat en dat er dan echt iets ergs gebeurt. Dat is mijn grootste angst.’ (ouder 5)

“Nu onze dochter niet meer thuis woont staat het gezin minder onder druk. Ook haar twee broers hebben er veel last van gehad. Er is een angstsfere, omdat er elk moment wat kan gebeuren. Na een jaar heb je pas het gevoel dat je weer lucht krijgt. Je bent op een gegeven moment gewoon helemaal uitgeput, omdat je er gewoon 24 uur mee bezig bent. Iedereen heeft ergens een grens. Maar je moet toch door.’ (ouder 3)

(R) ‘Ik merk bij al mijn kinderen dat dit sporen heeft achter gelaten.’
 (I) ‘Hoe gaat het met de andere kinderen?’
 (R) ‘Met mijn zoon heb ik een tijd niet gesproken. Daar heb ik nu, sinds een klein jaar, weer voorzichtig contact mee. Hij heeft wel een hele leuke vriendin en doet een opleiding dus zit niet in de foute hoek, maar zoals ik al zei, ik merk wel aan mijn kinderen dat het sporen heeft achtergelaten en dat er gewoon nog aan moet worden gewerkt om dingen te herstellen, zo goed als kan.’
 (I) ‘Ja, dat zal u ook niet in de koude kleren gaan zitten.’
 (R) ‘Nee, dat is erg intensief. Je moet ook heel wat incasseren als ouder moet ik je zeggen. Emotioneel ook. Je krijgt heel wat naar je hoofd, op dat moment voelt dat voor hen allemaal als emotie maar je krijgt het wel te horen. Als het contact niet helemaal lekker loopt, omdat er zoveel is gebeurd dan heb je daar verdriet van.’ (ouder 4)

Resumerend: op basis van de interviews kan het beeld worden geschetst van gevoelens van machteloosheid, angst en wanhoop onder de ouders, wat een behoorlijke impact heeft op het welzijn van ouders zelf, maar ook op het gezin. Uit de verhalen van de ouders blijkt ook dat, als het gaat om hun welzijn, er sprake is van een neerwaartse spiraal in plaats van een opwaartse spiraal, zoals beschreven in Hoofdstuk 2. In een groot deel van de interviews ontstaat het beeld dat er vroeg of laat een moment komt dat ouders het niet meer kunnen bolwerken en dat het draadje dat strakker en strakker aangespannen wordt knapt.

3.5 Resumé

Uit dit hoofdstuk blijkt dat de ouders zich bevinden in een negatieve spiraal, overeenkomstig met het model zoals beschreven in Hoofdstuk 2. Uit de interviews blijkt dat de eerste periode zich kenmerkt door onzekerheid en verwarring. Hoewel de signalen die kunnen duiden op misbruik en zelfs seksuele uitbuiting steeds concreter worden gedurende deze fase, is er bij de ouders weinig tot geen duidelijkheid over wat er met hun kinderen precies aan de hand is. Ze zien het gedrag van hun kind veranderen en hebben het gevoel de grip kwijt te raken.²⁵ Op basis van de beperkte kennis gaan de ouders niettemin regie proberen terug te pakken. Een lastige en complexe opgave, waar de handelingen ook in meerdere gevallen een averechts effect hebben of lijken te hebben met gevolgen voor (de relatie met) hun kind. Dat kan de ouders op geen enkele wijze verweten worden, maar toont de noodzaak aan van (specialistische) hulp, begeleiding en bescherming. Uit de interviews komt dan ook een vrij eenduidig beeld, namelijk dat ouders en hun gezinnen zonder hulp van buitenaf gevangen lijken te zitten in een neerwaartse spiraal met verstrekkende gevolgen voor het welzijn van de ouders, het kind in kwestie, en voor de rest van het gezin. Ouders hebben hulp nodig. Hulp om te begrijpen wat er gebeurt, wat ze aan de situatie kunnen doen (samen met de juiste instanties) en om voor de langere termijn om te gaan met de situatie. Fysiek en psychisch. Welke hulp deze ouders ingeroepen hebben, wat hun ervaringen hiermee zijn en welke gevolgen zij ervaren hebben, staat centraal in het volgende hoofdstuk.

²⁵ Dit beeld is gelijk aan het beeld van Teekman (2005).

4. SYSTEEM VAN ZORG EN BESCHERMING RONDOM OUDERS VAN SEKSUEEL UITGEBUITE KINDEREN EN JONGVOLWASSENEN

4.1 Inleiding

De gemene deler die naar voren komt uit de interviews met de ouders is dat het lang duurt voordat de vermoedens worden geplaatst in de context van seksuele uitbuiting en dat het even duurt voordat ouders hulp zoeken. Ouders proberen eerst om zelf een oplossing te vinden en vaak pas wanneer zij geen mogelijkheden meer zien of de situatie verder escaleert, zoeken ze hulp. Op dat moment zijn veel ouders en hun gezinnen al in meer of mindere mate ontwricht. De (vermoedelijke) uitbuiting van hun kind heeft in veel gevallen een zichtbare en negatieve stempel gedrukt op het welzijn van alle betrokkenen binnen het gezin. Tegen deze achtergrond moet Hoofdstuk 4 gelezen worden.²⁴

In dit hoofdstuk wordt het perspectief van de ouders uiteengezet als het gaat om de rol van de betrokken instanties uit het zorg- en veiligheidsdomein (denk hierbij bijvoorbeeld aan de politie, wijkteams, jeugdzorg en de huisarts). De ouders vertellen over hun ervaringen, zowel positief als negatief, en welke rol instanties hebben kunnen spelen in het beschermen en/of ondersteunen van hun kind die (vermoedelijk) seksueel wordt uitgebuit. Om beter zicht te krijgen op de rol die zij volgens ouders gespeeld hebben, wordt dit ook in dit hoofdstuk bekeken vanuit de drie onderscheidende dimensies zoals beschreven in de modellen 'Vicious circle' en 'Virtuous circle'.²⁵ De volgende drie dimensies worden beschreven:

- Dimensie 1: **Understanding vs. Confusion** - Of en in hoeverre hebben professionals een rol gespeeld bij het aanreiken van kennis en begrip bij ouders over wat er speelt?
- Dimensie 2: **Empowerment vs. Disempowerment** - Of en in hoeverre hebben professionals een rol gespeeld bij het ondersteunen van de ouders om de grip terug te krijgen?
- Dimensie 3: **Resilience vs. Emotional turmoil** - Of en in hoeverre hebben professionals een rol gespeeld bij het ondersteunen en hulp bieden aan de ouders om overeind te blijven?

Het hoofdstuk wordt afgesloten met een resumé.

²⁴ Zie Hoofdstuk 3

²⁵ Zie Hoofdstuk 2.2

4.2 'Understanding' vs. 'Confusion': na intrede van zorg- en beschermingssysteem

De eerste signalen of onderbuikgevoelens in relatie tot vermoedelijke seksuele uitbuiting bereikende de ouders. Echter, zoals in hoofdstuk 3 staat beschreven, blijft veel onzeker en/of onbekend en dit leidt tot verwarring. De volgende vragen staan centraal in deze paragraaf: Helpen instanties de ouders om de signalen te begrijpen en het gedrag van hun kinderen te verklaren? In hoeverre leidt de rol van de betrokken instantie(s) tot een beter begrip? Kortom: Helpen de hulpverleners en de opsporingsdiensten ouders te begrijpen wat er gebeurt?

Alle ouders die zijn geïnterviewd worstelen met de vraag wat er nu precies gebeurt en speelt rondom hun kind. De signalen zijn veelal niet eenduidig en ouders ontberen in de meeste gevallen de juiste kennis om de signalen goed in te kunnen schatten en te begrijpen dat hun kind mogelijk slachtoffer is van seksuele uitbuiting en wat dit vervolgens betekent. Met deze vragen wenden de ouders zich tot de hulpverlening en in sommige gevallen ook tot de opsporing.²⁶ Ouders delen hun signalen met hulpverleners en vragen aan hen of hun vermoedens kloppen en of de hulpverleners de signalen herkennen. Het beeld dat ontstaat uit de interviews is dat ouders optimistisch zijn aan het begin, maar dat ze veelal niet de duidelijkheid vinden waar ze naar op zoek zijn en dat het omslaat in teleurstelling. Een van de ouders beschrijft het als volgt:

'Ik zei ik maak me ook zorgen over haar. Ze gaat dan wel naar school, maar ondertussen is het niet in orde wat ik zie. [...] Ze [de hulpverleners] zouden kijken in de kring om haar heen. Ik had ook namen opgegeven van jongens van wie ik dacht dat ze er iets te maken mee zouden kunnen hebben. Dus ik had echt wel hoop. Ik dacht nu wordt er echt wel iets mee gedaan. Dat er behoorlijk wat aan de hand is en dat ze er echt iets mee kunnen. Ik dacht misschien moeten we haar verplicht laten opnemen in een hulpverleningsprogramma of zo. Maar dan moet je wel eerst weten of er daadwerkelijk iets is. Je moet wel een soort van bewijs hebben.' (ouder 4)

²⁶ De meeste ouders wenden zich voor het eerst tot de hulpverlening als de problemen groter worden. Bij sommige ouders was overigens al hulpverlening aanwezig, maar meestal niet specifiek op het thema seksuele uitbuiting.

Verderop in het interview komt deze ouder hierop terug en vertelt ze wat ze aan informatie gedeeld heeft en deelt ze haar teleurstelling over de reactie vanuit de hulpverlening en de opsporing:

“Ik had graag wel wat uitleg gewild. Je geeft al je gegevens, dus Facebook en WhatsApp en mail. Dat geef je allemaal. Je stuurt toestemmingsverklaringen dat je toestemming geeft dat ze daarmee mogen werken. Dan krijg je één keer een kort telefoontje dat het aan de politie wordt voorgelegd en één telefoontje dat ze niks hebben gevonden. Op z'n minst wil je graag even toelichting over wat ze hebben gedaan. [...] Maar de politie zegt dat ze er niks mee kunnen. Zoiets. [...] Dit was heel kort door de bocht. [...] Mij zou het helpen als iemand zei, we hebben dit gedaan en dit gecheckt. Als je dat helemaal niet doet, dan laat je me met een koud gevoel achter [...]. Ik gaf heel het privéleven van mijn dochter bloot, dat voelt voor mij ook alsof ik mijn kind verraad zeg maar, en dat doe je dan omdat je denkt dat haar welzijn belangrijker is dan haar privacy. Maar als je dan ook nog zo'n terugkoppeling krijgt? Ik vind het nog steeds niet prettig. Wat is er nu allemaal gecheckt en wat is er met de politie besproken.’ (ouder 4)

Ze vertelt ook wat het met haarzelf deed als ouder en de twijfel die ontstaat:

“Er waren genoeg signalen. Ja, dan krijg ze zo'n terugkoppeling. Dan ga je denken: 'Ik ben toch niet gek?' [...] Hebben ze het niet gezien? Hebben ze het gemeld bij de politie maar konden ze er niks mee? Dat is voor mij allemaal een raadsel. Wat is er nou precies gedaan? Hebben ze nou iets, of een beetje, of niets gevonden? [...] Dus ja best wel gek eigenlijk, ik weet gewoon helemaal niks en ik krijg alleen te horen er is niks gebeurd. Ondertussen heb je dan nog steeds je hulpvraag, want ja, ik trek niet voor niets aan de bel. Je voelt je wel weer een beetje aan je lot over gelaten en waar kan ik nou hulp krijgen voor mijn kind.’ (ouder 4)

Een van de ouders gaat expliciet in op het contact dat zij had met de wijkagenten over haar kind dat (vermoedelijk) werd uitgebuit. Zij vertelt over haar ervaring, waaruit blijkt dat het moeilijk is voor de politie om informatie te delen en dat het haar frustrleert, omdat die informatie naar haar idee belangrijk is om meer duidelijkheid te krijgen over wat zich afspeelt.

“Omdat ze 18 is mogen wij geen inzage in de gegevens. Wat de wijkagent wel liet doorschemeren is dat ze (mijn dochter) niet voor de eerste keer bij hen had aangeklopt. Ze blijkt al drie jaar aan die jongen vast te zitten. Blijkt ze al meerdere keren bij de politie te zijn geweest. Het was meer dat ze (de wijkagenten) dat lieten doorschemeren want ze mogen dat eigenlijk niet zeggen.’ (ouder 4)

Uit het citaat blijkt ook dat het kind naar verwachting al drie jaar contact heeft met de wijkagenten en dat de ouders hier niet van op de hoogte waren. Oftewel, de wijkagenten beschikten over een deel van de puzzel en de ouders over een ander deel. Deze informatie kwam echter niet (of pas laat) bij elkaar. Een andere ouder vertelt over haar contact met de politie dat ze als zeer prettig heeft ervaren, maar niet het resultaat opleverde waarnaar ze zocht.

“(R) Ik heb een melding gedaan bij de politie om aangifte te doen. Ze hebben een gesprek met mijn dochter gehad, maar die liet toen niks los. Ze konden er verder niks mee maar wat ze toen hebben gedaan van die melding vond ik heel fijn. Er werd ook echt contact opgenomen met mijn dochter en de politie is ook langs geweest bij [organisatie]. En hebben volgens mij ook twee keer echt een goed gesprek met haar gehad, maar ze liet weer niks los, dus dan is het lastig.’
(I) En hoe was de politie ingeschakeld? Was er een vermoeden van uitbuiting?’
(R) Ja, dat vermoeden had ik wel. Want de berichten die ik las heb ik ook gestuurd naar de politie, vandaar uit zijn ze verder gaan kijken maar het was erg lastig omdat ze niks losliet. Dus dan kunnen ze ook niet veel.’
(I) Maar u vond het wel prettig dat de politie een gesprek met haar is aangegaan?’
(R) Ja. Absoluut.’ (ouder 6)

Op de vraag waarom haar kind volgens haar niets losliet, antwoordt ze als volgt:

“(I) ‘Wat was de reden dat ze niks losliet?’

(R) ‘Tja, angst. Soms laat ze weleens iets los en zegt ze dat ze hulp wil zoeken voor zichzelf voor de dingen die ze heeft meegemaakt of die haar zijn aangedaan maar dat is alles wat ze erover zegt en meer wil ze er niet over kwijt. Dus dat zijn traumatische dingen, maar ze wil er verder niet over praten. [...] Wat me wel opviel, maar daar wil ze niet over praten, was dat als ik haar bed opmaakte ik bijvoorbeeld een schroevendraaier of een hamer onder haar matras vond. Dus dan gaf ze wel aan dat ze bang was, maar waar ze bang voor was gaf ze niet aan. Omdat ik bijvoorbeeld even weg was of dat ik te lang eventjes weg was. Dan contact ik haar wel van ik ben zo of zo laat thuis, maar dan was ze wel helemaal in paniek [...]. Dus ik heb wel het idee dat er wat meer speelde, maar daar praat ze niet over.’ (ouder 6)

Ouders dragen verschillende redenen aan waarom zij het idee hebben dat het betrekken van de hulpverlening en de opsporing niet of onvoldoende leidt tot de gewenste duidelijkheid. De eerste verklaring staat hierboven, namelijk dat de opsporing niet altijd alle informatie mag en kan delen. Andere redenen die ouders noemen: (i) ouders voelen zich niet altijd serieus genomen door de betrokken hulpverleners, (ii) betrokken hulpverleners bagatelliseerden de situatie volgens ouders en/of (iii) signalen werden niet op waarde geschat door hulpverleners. Wanneer dat laatste als reden wordt genoemd door een ouder, dan koppelen zij daaraan de inschatting dat de hulpverlener onvoldoende kennis leek te hebben van seksuele uitbuiting om de signalen te kunnen herkennen en de ouders te helpen het goed te duiden. Een aantal ouders schetst het als volgt:

“(Ik vond ook een boekje waar ik van schrok en daar stonden toch wel dingen in waarvan ik dacht, dit gaat niet goed. Zoals drugsgebruik en ook dat ze niet meer van zichzelf hield en dat soort kreten. Dit was het moment waarin mijn onderbuikgevoel bevestigd werd. Dit was het moment dat ik om hulp ben gaan vragen, ook bij school een melding heb laten maken. [...] Ze is nu 16 en toen was ze 12/13 dat de eerste signalen er waren. Toen vond ik dus dat schriftje op haar kamer. En hulp vragen is gewoon heel lastig. Ik dacht wat moet ik doen om iets te bewegen. Als je dan eenmaal hulp hebt, was het geen gepaste hulp. Ik heb ook het gevoel dat hulpverleners niet weten waar ze mee te maken hebben en wat de bedoeling is.’ (ouder 3)

“(R) ‘[Hulporganisatie] heeft de hulp toen overgedragen aan [instelling]. Toen is het in de soep gelopen.’

(I) ‘Hoe was dat contact, voelde u zich toen gesteund door [instelling]?’

(R) ‘Nee, absoluut niet. Ze zeiden dat het een puber was en dat er geen therapie kwam. [...] Ik heb toen vaak boos moeten worden omdat er niks gebeurde. Terwijl het ondertussen zo slecht ging met mijn dochter. Het is nu een gebroken kind dat ook niet meer naar school gaat en ook niet meer hoeft. Het gaat gewoon niet meer. [...] Nee, die deden gewoon niks. Dat was het probleem. Ik kon er wel achteraan. Zo gebeurde het dat ze het dossier niet doorstuurden of kwijt waren. Ook toen het dossier bij de psychiater was, zei hij dat dit gewoon een puber is met liefdesverdriet.’ (ouder 1)

“(I) ‘Wat heeft u met de zorgen gedaan, heeft u deze gedeeld?’

(R) ‘Ik heb mijn zorgen als eerst gedeeld met [organisatie]. [...] Je merkt dat instanties niet zo goed weten wat ze ermee aan moeten, maar het is ook zo van: ‘daar komt weer een ouder die dat denkt.’ (ouder 6)

Een andere ouder klopte als eerste aan bij haar huisarts. Ze vertelde dat de huisarts niets voor haar kon betekenen. Op de vraag waarom niet, antwoordt zij:

“(Ja, dat weet ik niet. Goede vraag, er is gewoon niks gebeurd. Ja, waar moet je dan terecht in Nederland, je huisarts is toch je eerste doorgeweefde. Die wist helemaal niet wat ze ermee aan moest.’ (ouder 4)

Ouders geven daarnaast aan dat hun ervaring is dat door de informatie van ouders terzijde te schuiven, de hulpverleners de problematiek van hun kind verkeerd inschatten en dat daardoor de situatie verergerde. Een van de ouders gaat hier als volgt op in:

“(Ik dacht: ‘het klopt allemaal niet’. Ik had het gevoel dat er een loverboy was, maar ik werd niet serieus genomen. Daar werd niet op ingegaan. Alsof je niet serieus genomen wordt [...]. Alles wijst er gewoon op. [...] Het gedrag werd zo anders. Het moet iets verklaarbaars zijn. Ze moet iets meemaken, want anders krijg je niet een heel ander kind.’ (ouder 3)

Later in het interview vertelt deze ouder wat volgens haar de gevolgen zijn van het feit dat haar informatie niet of onvoldoende is meegenomen:

“*‘Ze [behandelaar] gooide het op de PPD-NOS. Achteraf gezien denk ik dat dat allemaal bullshit is geweest. Ik merkte dat het echt bergafwaarts ging met [dochter]. Het was zo erg, dat ze ook niet meer bereikbaar was. [...] Ik kon niet meer goed met haar praten, ze keek me niet eens meer aan. Dit had meer met angst dan met PDD-NOS te maken. Ze heeft nu ook een foute diagnose daarvan. Ik heb dit ook bij meerdere hulpverleners aangegeven. [...] Die wilden er niks mee doen. Alsof ze die kant niet op willen, of ze er doof voor zijn.’ (ouder 3)*

Tot slot vertelt één van de ouders dat een hulpverlener – die volgens deze ouder haar kind niet kent en niets van de mogelijke oorzaken wist – beslissingen maakte, waardoor haar kind niet de gewenste en benodigde hulp kon krijgen:

“*‘Die [betrokken instantie] zagen al heel snel in dat het gigantisch fout zou lopen. Zij hadden echter [andere instantie] nodig voor een uiteindelijke beslissing. Maar [andere instantie] hield de boot af. Daar kwam het op neer. De gedragswetenschapper die je niet kent, die het kind niet kent, die zei iedere keer ‘naja.. het kan nog wel. Mwa kan nog wel!’ (ouder 8)*

In lijn met deze voorbeelden geven bijna alle ouders in hun interviews aan dat ze willen begrijpen wat er gebeurt met hun kind. Dat ze op zoek zijn naar hulpverleners en naar opsporingsinstanties die kunnen helpen bij het duiden van de signalen en tegelijkertijd informatie kunnen geven over wat seksuele uitbuiting inhoudt en wat het met hun kind doet. Een deel van de ouders laat ook doorschemeren dat het zou helpen als ze (eerder) begrepen hadden dat hun kinderen hier geen schuld aan hebben, maar dat het hen wordt aangedaan. Dat ze slachtoffer zijn. Resumerend: ouders geven aan dat zij over informatie en inzichten over de situatie van hun kind beschikken en dat ze bereid zijn dit te delen met de betrokken hulpverleners. Echter, uit de interviews ontstaat enerzijds het beeld dat deze informatie en inzichten – volgens de ouders - geregeld (te) makkelijk aan de kant wordt geschoven door de hulpverlening en dat anderzijds de informatie vanuit de instanties niet gedeeld mag of kan worden met de ouders. Oftewel: in plaats van dat ouders samen met de hulpverlening en ook met de opsporing optrekken om na te gaan wat er met hun kind gebeurt, krijgt in ieder geval een deel van de geïnterviewde

ouders het gevoel dat ze met name de betrokken hulpverlening moet overtuigen dat hun kind (vermoedelijk) seksueel wordt uitgebuit. Daarnaast heeft een aantal ouders het idee dat kennis ontbreekt bij de hulpverlening om de situatie goed in te kunnen schatten. Dus in plaats van dat het betrekken van de hulpverlening en de opsporing leidt tot meer zekerheid, leidt het bij een deel van de ouders tot meer verwarring. Een groot deel van de ouders die geïnterviewd zijn voelen zich onvoldoende gesteund in hun zoektocht naar informatie en duiding om te begrijpen wat er gebeurt. Een beeld in lijn met de neerwaartse spiraal, zoals beschreven in Hoofdstuk 2. Uit de interviews ontstaat het beeld dat de hulpverlening en/of de opsporing te weinig kunnen betekenen om het tij te keren. Afgaande op het beeld dat in Engeland wordt geschetst binnen de pilot, liggen hier kansen en mogelijkheden. Maar daarover meer in Hoofdstuk 5.

4.3 Empowerment vs. Disempowerment: na intrede van zorg- en beschermingssysteem

Uit Hoofdstuk 3 is gebleken dat de pogingen die ouders ondernemen om de grip terug te krijgen, veelal tevergeefs zijn. Hierin ligt een belangrijke taak voor de betrokken hulpverlening. De vraag die in deze paragraaf centraal staat, is in hoeverre de ouders het idee hebben dat de hulpverlening (en waar mogelijk ook de opsporingsinstanties) een handelingsperspectief biedt en ondersteunt in het terugpakken van de regie met het doel te ‘empoweren’ om de grip op de situatie terug te krijgen.

Op de vraag aan ouders of de hulpverlening hen heeft geholpen bij het ondersteunen om (meer) grip te krijgen op de situatie, geeft het merendeel van de geïnterviewde ouders aan zich onvoldoende ‘empowered’ te hebben gevoeld. De ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel uitgebuit zijn, beschrijven hoe ze naarstig op zoek zijn naar steun en betrokkenheid van de betrokken hulpverleners, maar dat dit in hun beleving grotendeels onbeantwoord blijft. Waar evenwel een paar ouders positieve ervaringen geven, schetst de meerderheid van de ouders een somber plaatje.

Ouders gaan in de interviews in op de vraag of en in hoeverre ze zich als ouders ‘empowered’ voelden om weer grip te krijgen op de situatie en het contact te versterken met hun kind die (vermoedelijk) seksueel uitgebuit werd. Eén van de ouders geeft expliciet aan waarom die zich onvoldoende gesteund voelde in die periode:

“*‘Er kwamen wat mensen van [instelling]. Die zeiden [...] van je moet dit of dat en geen luisterend oor. [...] En ze luisteren gewoon niet naar me en alleen maar door te drammen, toen had ik van ‘bekijk het even!’ (ouder 1)*

Verderop in het interview komt dezelfde ouder terug op de mate van ondersteuning die zij later in het traject wel aangeboden kreeg in het versterken van haar ouderrol ten opzichte van haar kind. Zij beschrijft aanvankelijk daar blij mee te zijn geweest, maar de steun sloeg volgens haar om in wantrouwen in het functioneren van haar als ouder:

“Ze vonden niet dat ik het verkeerd deed, maar ze zagen mijn worsteling. Door een OTS uit te spreken konden ze mij beter ondersteunen bij de zorg voor mijn dochter. Dan was er meer mogelijk. Maar daar kwam niks van terecht. Toen de voogd binnenkwam zei die dat ik maar moest laten zien dat ik met mijn psychische problemen mijn kinderen op kon voeden. Anders zou ik ze kwijtraken. Ik heb jarenlang zo hard geknokt om mijn kinderen bij me te kunnen houden, en dan riep hij dit hier even tussen neus en lippen door.’ (ouder 1)

Ook een andere ouder vertelt hoe zij het gevoel had als ouder ondermijnd en ‘gestraft’ te worden, in plaats van dat zij ondersteuning voelde met het doel dat haar relatie met haar kind(eren) zou verbeteren en haar te kunnen beschermen. Van belang voor het lezen van onderstaande quote, is dat de vermoedens dat haar kind seksueel werd uitbuit, al aanwezig zijn:

“Toen ze begon te puberen had ik moeite met haar naar school te krijgen, toen waren we [ouder en haar ex-partner] al gescheiden. Ze kwam elke keer te laat op school en toen raakten er allerlei instanties betrokken. Er kwam een proces verbaal, ze dreigden me te korten op m’n uitkering en met boetes. De druk is zo groot om je kind naar school te krijgen. Probeer een kind van 14 maar eens naar school te brengen. Je probeert je plicht te doen als ouder, maar je krijgt geen steun op dat moment.’ (ouder 9)

In plaats van dat ouders aangeven zich gesteund te voelen en dat werd gezocht naar manieren om de relatie tussen ouders en hun kind(eren) te versterken, blijkt uit een deel van de interviews dat bij ouders de zorg voor hun kind uit handen is genomen. Er is in een aantal gevallen op advies van of door de betrokken hulpverlening en jeugdbescherming gekozen voor een uithuisplaatsing, bijvoorbeeld op basis van het argument dat de veiligheid van hun kind beter gewaarborgd kon worden of dat de ouders de zorg voor hun kind niet meer aan konden. De beslissing dat een kind uit huis wordt geplaatst is in veel gevallen een zeer pijnlijk besluit voor ouders. Zo beschrijft deze ouder:

“Ook word ik nog steeds emotioneel als ik terugdenk aan de dag dat we onze dochter hebben laten opsluiten om haar te kunnen beschermen.’ (ouder 5)

Opmerkelijk in deze gevallen is dat, hoewel omwille van de veiligheid van het slachtoffer wordt gekozen voor een uithuisplaatsing, meerdere ouders aangeven dat de uithuisplaatsing niet heeft geleid tot een veiligere situatie voor hun kind. Een van de ouders gaat hier expliciet op in:

“Dus daar voelde we ons ook niet meer geholpen. Want we geven onze dochter in hun handen, omdat we op dat moment geen keuze hadden. We wisten vervolgens niet meer hoe we onze dochter konden beschermen.’ (ouder 5)

In de interviews geeft een groot deel te kennen dat ze op zoek zijn naar ondersteuning en het samen optrekken met de hulpverlening. Ze zijn op zoek naar een luisterend oor, een hulpverlener die naast hen staat en met hen meekijkt. Hen bekrachtigt en weer in de positie zet waarin ze grip kunnen krijgen.

“Respect en begrip. Dat zou het eerste zijn, dat slachtoffers daar het meeste geholpen zouden worden. Naar de slachtoffers en de gezinnen luisteren en begrip voor hun verhaal. Er werd niet naar ons omgekeken. [...] Gewoon iemand die naast je staat. Iemand die met je meedenkt en voelt. In plaats van je moet dit en ze moet dat. Gewoon dat iedereen tot rust kan komen en je de juiste hulp krijgt.’ (ouder 1)

Een deel van de ouders geeft positieve voorbeelden ter ondersteuning hiervan. Zo beschrijft een van de ouders dat ze eerst niet de gewenste ondersteuning kreeg, maar dat dit verderop in het hulpverleningstraject veranderde toen een wisseling plaatsvond in betrokken hulpverlening:

“Het was echt zeggen wat je moet doen, maar niet luisteren. Ik wist wel wat ik moest doen maar ik had hiervoor handvatten nodig, hulp nodig. Steun nodig van de instantie om te zeggen van ‘dit moet eventjes zo’. Ze zeiden we kunnen je helpen maar als je het anders wil doen, moet je het zelf doen en dan helpen we je niet.’ (ouder 6)

De ouder zegt in hetzelfde interview dat het veranderde toen ze contact kreeg met een andere instelling:

“Ik heb het laatste anderhalf jaar contact met [naam instelling], waar mijn dochter ook heeft gezeten in verband met de uithuisplaatsing. Zij [een hulpverlener van die instelling] kwam elke week bij ons thuis en dat was iemand die echt luisterde en echt samen met mij gespard heeft. Zo van: 'Oké je doet dit goed en je zou misschien kunnen proberen om dit niet te doen, zodat het beter aanslaat', dat heeft wel echt geholpen bij ons.' (ouder 6)

Bovenstaand voorbeeld laat zien dat ouders niet de wereld verwachten van de hulpverlening als het gaat om hun eigen rol. Maar dat ze gebaat zijn bij een luisterend oor, adviezen gericht op hun handelen en het aanreiken van interventies. Enkele ouders staan ook expliciet stil bij de (verregaande) samenwerking met de hulpverlening en dat ze dit als zeer positief hebben ervaren en hen heeft 'empowered'. De ouder die nu aan het woord komt heeft de jongen in huis genomen, omdat ze anders vreesde haar dochter kwijt te raken. Dit is hoe zij samen optrok met de hulpverlening om de ouder-kindrelatie goed te houden en toch de situatie te veranderen.

“(R) 'Ze [de hulpverlener] zei: 'Laat ons die dwang opleggen'. Dat deed ze zodat ik buiten schot zou blijven en [dochter] mij niet de schuld zou kunnen geven dat die jongen weg moest. Zij hebben gezegd van: 'Dit kan gewoon niet en hij moet de deur uit'.
(I) 'Stond u daar toen ook achter?'
(R) 'Ja, ik was daar heel blij mee.' (ouder 1)

Een andere ouder beschrijft een soortgelijke ervaring, nu als het gaat om informatie-uitwisseling:

“Een hele tijd is dit in het uiterste geheim gebeurd en onze dochter weet nog steeds niet dat wij uiteindelijk het initiatief hebben genomen. En [de hulpverlener] heeft [dochter] een verhaal op de mouw gespeld dat ze altijd prostituees zien die advertenties plaatsen. En dat ze daarom op dit spoor zijn gekomen. Maar dat is niet het verhaal. Ze zijn getipt door ons.' (ouder 2)

Een van de voornaamste gebreken waar ouders op ingaan als het aankomt op de vraag waarom

zij een gebrek aan empowerment ervaren, gaat veelal over het ontbreken van een vast aanspreekpunt en over de vele wisselingen bij hulpverleners die zij ervaren. Het gevolg dat ouders schetsen, is dat de hulpverleners vaak niet op de hoogte zijn van de (geschiedenis van de) problematiek binnen het gezin en wat er (vermoedelijk) speelt rondom hun kind. Daar komt bij dat de visie op wat het probleem zou kunnen zijn te vaak per hulpverlener verschilt. Ook geven ouders aan dat het vaak tijd kost om contact op te bouwen met de hulpverleners en vertrouwen te winnen van hun kind; tijd die hen vaak niet gegeven is. Een aantal ouders zegt hierover het volgende:

“Op een gegeven moment weet je het ook niet zo goed. We wisten niet wie die mensen waren.' (ouder 8)

“Eén van de problemen bij de GGZ was dat ze [kind] elk ogenblik een andere psychiater of psycholoog kreeg. En elke keer komt dan weer het dossier op tafel en dan begint het verhaal weer opnieuw. De één denkt dat je linksom moet gaan en de ander denkt dat je beter rechtsom kunt gaan. Er is niks beter dan iemand die het hele verhaal kent en daar de vinger op houdt.' (ouder 2)

Eén ouder gaat dieper in op hetgeen alle wisselingen van de hulpverleners met haar en haar kinderen doet.

“Het begon met maatschappelijk werk van het ziekenhuis. Maar het liep allemaal wat langer. Toen ben ik overgedragen aan algemeen maatschappelijk werk. Diegene die ik daar kreeg droeg mij toen over omdat haar stage daar was afgelopen. Ik zei dat ik liever zou praten met iemand van een zorginstantie waar mijn kinderen ook hulp van kregen. Maar de hulpverlener die mij hielp ging ook weg, omdat die een andere baan had en kreeg ik weer iemand anders. Toen ging ik verhuizen en was ik er klaar mee. Ik en mijn kinderen hadden inmiddels al vijf verschillende mensen gehad. En drie verschillende instanties. We hadden genoeg hulpverlening gehad. Daarna hadden we twee jaar lang alleen maar Bureau Jeugdzorg. Op het moment dat zij weggingen was het weer mis. Toen is er maar weer hulpverlening ingeschakeld. Ja, je moet wat en op een gegeven zei ik: 'Het is klaar'. Ik en mijn kinderen kunnen niet constant elk half jaar aan een nieuw iemand wennen. Ik vraag elke keer van mijn kinderen om een nieuw iemand te vertrouwen. Dat is niet gezond.' (ouder 4)

Sommige ouders schetsen in hun interviews dat ze het vertrouwen ook kwijtgeraakt zijn in de hulpverlening. Zij geven net als de ouder hierboven, aan dat zij zijn gestopt met het vragen van professionele hulp. Simpelweg omdat het te belastend werd; voor hun kinderen, maar ook voor hen als ouders.

“Ik was ze ook zat al die mensen. Ik had er zelf ook helemaal geen zin in. Ik was helemaal klaar met die mensen en al die wisselingen. Niemand die je echt helpt, zeg maar.’ (ouder 4)

“Wat ik heb gemerkt in de zorg is dat er zoveel wisselingen zijn, dat er zoveel verloren gaat. Dat je weer opnieuw moet; ik word er doodmoe van. Het is ook niet fijn om tienduizend keer je verhaal te moeten vertellen. Want je bent al helemaal op. Ik moet mijn kind dan weer zover krijgen om haar verhaal te vertellen. [...] Het is natuurlijk ook veel te pijnlijk om elke keer dat verhaal te moeten vertellen. Ze gaat het ook niet doen. Dat kan je gewoon niet verlangen van een kind dat zoiets meemaakt.’ (ouder 3)

Deze ouder beschrijft ook wat de wisselingen doen met haar kind dat (vermoedelijk) wordt uitgebuit:

“Nee, de ene gaat weer weg of weer ergens anders helpen, echt een stoelendans. Op een gegeven moment kan je ook geen hulp meer bieden omdat ze het niet meer serieus nam. Hoe kan je hulp bieden als ze niet meer luistert, dat komt omdat het te vaak veranderd is. Ze heeft al zoveel gezien, ze is er klaar mee wat ik ook wel logisch vond.’ (ouder 3)

In lijn met het ontbreken van een vast aanspreekpunt, ervaren eigenlijk bijna alle ouders dat er voor hun gevoel een grote en belastende verantwoordelijkheid komt te liggen bij hen. Dat naast de emotionele stress en de worsteling die zij doormaken als ouder, ook van hen verwacht wordt dat zij de hulp en bescherming coördineren. Dat laatste wordt als (zeer) belastend ervaren, temeer omdat ouders vaak niet weten hoe het Nederlandse zorgsysteem werkt en dat het veel vraagt qua uitzoek- en regelwerk. Eén van de ouders beschrijft haar ervaringen in detail:

“ (R) ‘We hebben met [organisatie] alles in gang proberen te zetten toen ze had verteld dat ze werd uitgebuit, we hebben dus aangifte gedaan. Veilig Thuis heeft het een en ander in werking proberen te zetten, maar door psychische problemen van [dochter] door het verleden, is het gewoon erg complex. Ze wilden een dak bouwen, zonder dat er fundering was. Dus dat liep verkeerd.’

(I) ‘En wat bedoelt u daarmee, een dak zonder fundering?’

(R) ‘Dat er structuur in huis kwam of dat ze naar een psychiater ging, dat was ook lastig, maar ze hadden helemaal niet doorgegeven wat er aan de hand was met haar. Ze kreeg ook een psychose, het werd en wordt nog steeds niet serieus genomen.’

(I) ‘U zei dat ze een moeilijk verleden had en dan nog deze complexe situatie, was er nog meer hulpverlening bij betrokken?’

(R) ‘We hadden dus de huisarts, [organisatie], [instelling] en dat was het dan. Daar werd te weinig therapie gegeven. Ik had gehoopt dat het gewoon serieuzer werd genomen en dat het psychische stuk, dat ze daarin werd serieus genomen. Ze begrijpen het gewoon allemaal niet.’

(I) ‘Heeft u ook kunnen delen dat u dacht dat er meer aan de hand was?’

(R) ‘Ja, maar ze luisterden gewoon niet en bij [instantie] moest ik er ook steeds achteraan. Dan moet je als ouder er ook nog achteraan, zodat ze ook geholpen wordt. Ook bijvoorbeeld voor mijn zoon, die kon ook weinig slapen maar die krijgt nu eindelijk EMDR. Dat heeft maar liefst anderhalf jaar geduurd.’

[...]

(I) ‘Hoe was het contact met in de hulpverlening, voelde u zich gesteund?’

(R) ‘Nee, absoluut niet. Dat ze zeiden dat het een puber was en dat er geen therapie kwam. Echt een dak bouwen zonder die fundering. Ik heb toen vaak boos moeten worden omdat er niks gebeurde. Terwijl het ondertussen zo slecht ging met mijn dochter, het is nu een gebroken kind die ook niet meer naar school gaat en ook niet meer hoeft. Het gaat gewoon niet meer.’ (ouder 1)

Tot slot blijkt uit de interviews dat veiligheid een belangrijk aandachtspunt is, waar ouders niet goed raad mee weten. In acht van de negen gezinnen zijn de ouders en de kinderen die (vermoedelijk) seksueel zijn uitgebuit én in sommige gevallen ook hun broertjes of zusjes bedreigd en/of geïntimideerd door de dader.²⁷ Wanneer er in de optiek van ouders niet voldoende wordt voorzien in de behoefte aan bescherming en veiligheid ten behoeve van hun kind(eren) of van henzelf, vormt dit een grote bron van frustratie en stress, bovenop hetgeen ze al ervaren. Meerdere geïnterviewde ouders geven aan zich dan ook onvoldoende gehoord en gesteund te voelen

²⁷ Zie ook paragraaf 3.3.

als het gaat om het waarborgen van veiligheid. Het gevolg is dat ouders ofwel opgeven en geen informatie meer wilden delen of geen aangifte (meer) wilden doen. Sommige ouders gaan een stap verder en schetsen dat ze het heft in eigen handen wilden nemen. Gedreven door de emotie en frustratie, maar ook omdat ze geen andere uitweg zagen. Een van de ouders zegt hierover het volgende:

“ *'We hebben meerdere meldingen gedaan bij de politie, maar die doen gewoon helemaal niks. Dat is zo frustrerend. Dan ga je denken 'ik ga het gewoon zelf oplossen'. Die gedachtes kwamen steeds vaker omhoog. Ik heb mijn man al zo vaak tegen moeten houden. Hij zegt dan 'hij gaat eraan, ik ga hem nu opzoeken'. Ik heb hem er altijd van kunnen weerhouden. Ik zei steeds tegen hem: 'maak ons leven ook niet kapot, je hebt nog een gezin, we hebben een eigen zaak'. Alles zie je gewoon teniet worden gedaan als dat werkelijk zou gebeuren.'* (ouder 5)

Een andere ouder gaat ook expliciet in op de ervaring die zij heeft met de opsporingsinstaties, in de persoon van de wijkagenten. Zij geeft aan een positieve ervaring te hebben gehad en merkte de grote welwillendheid van de wijkagenten om haar kind te helpen, tegelijkertijd geeft ze aan dat haar kind meer nodig had, meer specialistische hulp.

“ *'De wijkagenten hebben echt geprobeerd om haar te helpen, los te komen van die jongen. Ze zijn bij ons thuis geweest en ze hebben die jongen gebeld. Van bel haar niet meer en zoek haar niet meer op, maar dan gaf hij aan: 'Zij zoekt ook contact met mij'. Toen hebben ze haar vervolgens gebeld van: '[dochter], dat moet je dan ook niet doen he?'. Ze hebben het wel echt geprobeerd, maar ja daar heeft ze gewoon echt specialistische hulp voor nodig om los te komen.'* (ouder 4)

Resumerend: op basis van de interviews ontstaat het beeld dat er wisselende ervaringen zijn met voornamelijk de hulpverlening. Enkele ouders voelden zich gesteund, maar het merendeel geeft aan zich onvoldoende 'empowered' en ondersteund gevoeld te hebben om weer grip te krijgen op de situatie. Sterker nog, verschillende ouders voelden zich disempowered, met name in de gevallen waar het kwam tot een (gedwongen) uithuisplaatsing van hun kind. In plaats dat er is ingezet op een verbetering van de ouder-kindrelatie, leidden volgens ouders de interventies vanuit de hulpverlening tot gevoelens van machteloosheid en wanhoop. Een van de verklaringen die ouders geven, is het gebrek aan een vast aanspreekpunt in combinatie

met de vele wisselingen van betrokken hulpverleners. Dit legt een enorme last bij de ouders, maar ook bij hun kind die (vermoedelijk) werd uitgebuit. Het gevolg is dat ouders aangeven dat dit een negatief gevolg heeft voor het opbouwen van vertrouwensband tussen ouders en de hulpverlening, maar ook tussen de kinderen en de hulpverlening. Deze wisselingen leidden er ook toe dat ouders zich genoodzaakt voelden om de zorg te gaan coördineren, wat als een zware (emotionele) belasting wordt gevoeld. De gevolgen van bovenstaande is dat een aantal ouders heeft aangegeven geen hulpverlening meer te zoeken, voor henzelf niet, maar ook niet voor hun kind.

Het gebrek aan ondersteuning leidt ertoe dat de meeste van deze ouders niet de weg omhoog kunnen inzetten en er geen vertrouwensband ontstaat tussen ouders en hulpverlening. Waar zowel de ouders als de kinderen baat hebben bij een sterke binding, laten de meeste verhalen van ouders zien dat hulpverleners hier te weinig op gericht zijn en de ouders te weinig ondersteunen. Hier liggen kansen voor met name de hulpverlening, zoals ook de positieve ervaringen die hierboven geschetst zijn, aantonen.²⁸

4.4 Resilience vs Emotional turmoil: Na intrede van zorg- en beschermingssysteem

In deze paragraaf staan de volgende vragen centraal: In welke mate dragen hulpverleners en opsporingsdiensten bij aan een veilige situatie voor ouders en hun kind(eren)? In welke mate ervaren de ouders (emotionele) ondersteuning van de hulpverleners, zodat ze zich kunnen (blijven) richten op de situatie? Kortom: in hoeverre helpen hulpverleners de ouders overeind te blijven en er te zijn voor hun kind dat vermoedelijk wordt uitgebuit en de andere gezinsleden?

Uit de verhalen van de geïnterviewde ouders ontstaat het beeld dat er niet alleen een grote behoefte is aan zorg en bescherming voor hun kind, maar dat deze er ook is voor de ouders zelf en hun andere kinderen. De hele situatie trekt een zware wissel op de ouders en het gezin. Uit Hoofdstuk 3 blijkt dat ouders hulp nodig hebben om overeind te blijven, zodat ze een rol kunnen (blijven) spelen in het stoppen van de uitbuiting en het gezin niet verder ontwricht raakt. In deze paragraaf wordt stilgestaan bij wat ouders aangeven wat ze nodig hebben voor hun eigen welzijn, oftewel om 'overeind te blijven' en of en in hoeverre ze dit in hun optiek hebben ontvangen. Een belangrijk aspect dat in de eerdere paragrafen aan bod is gekomen is veiligheid. Bijna alle geïnterviewde ouders hebben voor de duur van een langere periode te maken met intimidatie, bedreigingen en/of ervaren een grote mate van onveiligheid rondom hun kind.²⁹ Onveiligheid

²⁸ Hierover meer in Hoofdstuk 5.

²⁹ Zie paragraaf 3.3

die veroorzaakt is door de (vermoedelijke) mensenhandelaar. Dit is een voornaam bron van frustratie en stress, wat leidt tot gevoelens van machteloosheid die kunnen toenemen als ze hier geen ondersteuning bij krijgen. Een aantal ouders geeft de gevoelde onveiligheid aan als grote stressbron. Zij vinden dat ze te weinig worden beschermd en de onveiligheid (te lang) aanhoudt. Enkele ouders die hierover vertellen geven aan dat ze te horen hebben gekregen dat de politie weinig kan doen³⁰, bijvoorbeeld omdat er geen sprake is van heterdaad:

“(I) ‘Was de politie er toen ook bij betrokken?’
“(R) ‘Nee, ik ben er wel naartoe gegaan en heb het een paar keer verteld aan de politie. Maar het is net alsof je niet thuisrijgt en als er geen heterdaad is, dat ze niks doen. Ze is wel een keer naar huis gebracht door de politie. Na dat gesprek met die politie wisten we waar ze was. Toen is ze door de politie daar opgehaald en weer thuisgebracht. Enige gevoel was dat ze toen weer uit huis is geplaatst.’ (ouder 3)

Een aantal ouders schetst dat ze het gevoel hadden dat de politie ‘niets voor ze kon betekenen’. Wanneer er – volgens de ouders – niet voldoende wordt voorzien in de behoefte aan bescherming en veiligheid, leidt dit tot grote frustratie en angst bij ouders. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de casus die ouder 5 naar voren brengt onder paragraaf 4.3, waarin ze vertelt dat de emoties zo hoog opliepen dat ze haar man er van moest weerhouden om de dader ‘zelf op te zoeken’. Daar staat tegenover dat verschillende ouders ook een positief beeld schetsen over de ondersteuning van opsporingsinstanties. Een aantal ouders geeft aan dat ze zich beschermd voelden omdat de politie een ‘melding op naam’ had gemaakt en dat er, zodra ze om hulp vroegen bij de politie, direct iemand langskwam. Deze ouders voelden zich gehoord en ondersteund, wat rust gaf en een positief effect had op hun welzijn. Dit gaf ruimte om zich (meer) te richten op de zorg voor henzelf en hun kind(eren).

“(I) ‘Er is een alarm afgegeven hier thuis. Dat als wij zouden bellen, dan wisten ze dat ze niet moesten bellen maar gelijk deze kant op moesten komen. Mijn oudste dochter heeft dat ook. Dus als wij bellen, weet de politie dat ze gelijk moeten komen. Dat er gevaar is. Regelmatig is de politie ook over de vloer geweest om te vragen hoe het gaat en zo. Die dingen waren allemaal netjes. De politie heeft ook een hoop goede dingen gedaan. Tot op de dag van vandaag zelfs, terwijl ze al 18 is.’ (ouder 8)

³⁰ Een beeld dat overeenkomt met hetgeen Teekman in 2005 beschrijft (zie artikel Teekman, 2005).

Een van de ouders deelt de volgende ervaring als ze gevraagd wordt naar de communicatie met de politie:

“(I) ‘Ja, erg goed, goed gecommuniceerd en er werd ook aangegeven van mocht er toch nog iets voorvallen of dat er iets zou zijn dat ik altijd kon bellen of melden en er wordt nog steeds contact gezocht over hoe het nu met haar ging.’ (ouder 6)

Naast veiligheid en bescherming hebben ouders ook behoefte aan ondersteuning en hulp voor hun kind, zodat ze zich voldoende gesterkt voelen en door kunnen blijven gaan. Dit begint voor meerdere ouders met goede communicatie, met een luisterend oor of een bemoedigend gesprek. Ouders zeggen het als volgt:

“(I) ‘Ik voelde me toen zo zwak op dat moment en dat is het wel heel fijn als er een instantie die zegt: ‘oké, het is moeilijk maar dit is voor nu het beste, dus probeer vol te houden en het komt goed’. Die steun heb ik echt gemist.’ (ouder 6)

“(I) ‘Van de hulpverlening vind ik vooral dat ze geen eigen rechter mogen spelen. Een hele hoop luisteren niet naar ouders en dergelijke en doen vooral wat ze zelf willen. Communicatie is echt super slecht. Niet bij allemaal, maar wel bij een hele hoop organisaties.’ (ouder 8)

Een van de ouders antwoordt als volgt op de vraag wat ze zou willen veranderen aan de hulpverlening, gebaseerd op haar ervaringen:

“(I) ‘Respect en begrip. Dat zou het eerste zijn, dat slachtoffers daar het meeste geholpen zouden worden. Naar de slachtoffers en de gezinnen luisteren en begrip voor hun verhaal. Er werd niet naar ons omgekeken. En die fundering waar ik het over had, eerst die rust en basis.’ (ouder 1)

Naast dat er zorg en veiligheid moet zijn voor hun kind dat (vermoedelijk) seksueel wordt uitgebuit, blijkt uit de gesprekken dat de hele situatie ook z'n tol gaat eisen bij de ouders en de andere gezinsleden. De (vermoedelijke) uitbuitingssituatie kan soms maanden en soms zelfs jaren

aanhouden waardoor de ouders, maar ook eventueel de broertjes en zusjes van het slachtoffer, op termijn gaan lijden onder de stressvolle thuissituatie en de (aanhoudende) onveiligheid.³¹ Ouders dragen en voelen enerzijds een grote verantwoordelijkheid als het gaat om de zorg en bescherming van hun kind(eren) en henzelf, maar anderzijds krijgen ze naar hun idee ook een (te) grote rol toebedeeld in het coördineren van deze zorg en bescherming.³²

Versillende ouders vertellen behoefte te hebben gehad aan (meer) ondersteuning en een luisterend oor. Zij hebben sterk het gevoel er alleen voor te staan, dat ze niet verder komen en in sommige gevallen dat ze willen opgeven of het heft in eigen handen willen nemen.³³ Tegenover het sombere beeld dat de meeste ouders schetsen, staan ook positieve ervaringen. Dit gaat om ouders die geholpen zijn door een gespecialiseerde organisatie op het terrein van seksuele uitbuiting:

“ *Ik heb de begeleiding vanuit [organisatie] altijd wel gewaardeerd. Je zit toch met je moedergevoel. Die werden ook wel bevestigd van: 'goh mevrouw, je hebt het gewoon goed gedaan en het is ook wel logisch dat je je zo voelt en probeer dit of probeer dat'. Al was het gewoon een luisterend oor.'* (ouder 1)

“ *Het contact met [organisatie] heeft er wel voor gezorgd dat mijn dochter is gaan inzien dat het menens is. Ik weet dat ernaar geluisterd werd en dat er vragen in die richting werden gesteld. Voorheen werd het weggewuifd. Nu gíng het er over. Je weet dat er iets gebeurt en dat je er niet alleen voor staat.'* (ouder 3)

Deze voorbeelden tonen de evidentie aan van een luisterend oor, van het bieden van een handlingskader en/of het simpelweg begrijpen wat een ouder doormaakt en met hen meedenken. Deze ouders beschrijven dat deze gespecialiseerde organisatie hen erkenning gaf voor hun onderbuikgevoel en vermoedens, wat zij als zeer waardevol en steunend hebben ervaren.³⁴ Dat

³¹ Zie ook paragraaf 3.4

³² Zie ook paragraaf 4.3

³³ Zie ook paragraaf 4.3

³⁴ Dit beeld uit de eerste verkenning kent een sterke gelijkenis met het verhaal opgetekend in het tijdschrift 'Sterk' (zie <https://www.sterkhuis.nl/moeder-van-een-loverboyslachtoffer-eindelijk-werden-we-gehoord-gelooft-en-begrepen/>).

waren voor deze ouders de eerste momenten dat het over hun zorgen mocht gaan en over de mogelijkheid dat hun kind seksueel uitgebuit zou worden.

Resumerend: uit de interviews blijkt dat in veel gevallen de gevoelens van onveiligheid, machteloosheid en wanhoop voor een lange tijd blijven aanhouden in de gezinnen. Een aantal ouders beschrijft dat dit leidt tot (toenemende) gevoelens van frustraties en een hoge emotionele ballast. Ouders die het proces door hebben gemaakt, kunnen goed aangeven wat ze gemist hebben en wat ze nodig hadden. Om overeind te blijven en er te zijn voor hun kind dat (vermoedelijk) seksueel wordt uitgebuit, henzelf en hun andere kinderen, hebben ouders behoefte aan een luisterend oor, begrip en ondersteuning. Een aantal ouders benoemt ook positieve ervaringen, wat aantoont dat er kansen en mogelijkheden liggen, ook in het huidige systeem. Het gaat erom dat ouders het idee hebben dat ze er niet alleen voor staan, dat ze gesterkt worden om verder te gaan.

Waar de meeste ouders een beeld geven van de neerwaartse spiraal, liggen er evenwel kansen voor de hulpverlening en de opsporing om ouders te bewegen richting een opwaartse spiraal. Een beweging die leidt tot een beter welzijn van ouders, een betere binding met hun kind waardoor de mensenhandelaar minder vat krijgt en tot slot met het gevolg dat de ontwrichting van het gezin beperkt blijft.

4.5 Resumé

In Hoofdstuk 3 is beschreven hoe ouders naar voren brengen gevangen te zitten in een neerwaartse spiraal vanaf het eerste onderbuikgevoel. Centraal in dit hoofdstuk stond de vraag of en in hoeverre de betrokken hulpverleners en opsporingsdiensten volgens de ouders in staat zijn geweest deze negatieve schakel van gebeurtenissen om te zetten in een positieve schakel. Al met al blijkt dat de inzet van hulpverleners en opsporingsdiensten volgens de ouders – over het algemeen – op veel facetten niet heeft geleid tot voldoende ondersteuning van de ouders, het verbeteren van de situatie van hun kind dat (vermoedelijk) wordt uitgebuit. Ook blijkt dat de inzet van hulpverleners en opsporingsdiensten in een aantal gevallen onvoldoende heeft geleid tot de bescherming van hun kind. Positief punt is niettemin dat verschillende ouders ook spreken over ervaringen met betrokken hulpverleners en opsporingsinstanties die hen geholpen, empowered en/of ondersteund hebben. De negatieve en positieve ervaringen die de ouders geven, tonen aan dat er kansen en mogelijkheden liggen voor hulpverleners en opsporingsinstanties om ouders te bewegen richting een opwaartse spiraal, wat naar verwachting ook de aanpak van mensenhandel ten goede komt.

5. CONCLUSIE EN VERBETERPUNTEN

Aangaande de rol en positie van ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit, bestaat een kennislacune. Hier liggen kansen en mogelijkheden om het beter te doen, vanuit de gedachte dat ouders een voornamere rol kunnen spelen in de strijd tegen mensenhandel dan dat nu het geval is. Daarnaast zijn er ook (grote) zorgen, omdat uit deze eerste verkenning - waar negen ouders hun verhaal wilden delen - blijkt dat met name de reguliere hulpverlening op veel vlakken niet of onvoldoende in staat is om te voldoen aan de specifieke ondersteuningsbehoeftes en zorgvragen van ouders. Het potentieel van ouders wordt onvoldoende benut en de rol die ouders spelen wordt nog onvoldoende gezien. Om die reden heeft Fier in samenwerking met het CKM een eerste verkenning uitgevoerd, specifiek gericht op deze doelgroep. De vraag die centraal staat in deze verkenning is hoe de ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit het proces hebben ervaren, en wat zij aangeven nodig te hebben (gehad) in het proces met het doel hun kind te beschermen.

Het doel van deze verkenning is tweeledig. Het eerste doel is om meer zicht te krijgen op de impact van seksuele uitbuiting op de ouders van het slachtoffer. Het tweede doel is om inzicht te krijgen op de vraag of en waar er mogelijkheden liggen om de ouders beter te ondersteunen en te helpen als hun kind wordt of is uitgebuit.

Negen ouders zijn uitgebreid geïnterviewd. Hun verhalen en hun stem staan centraal in deze eerste verkenning. Het betreft niettemin een kleine respondentengroep en de resultaten zijn niet zonder meer te generaliseren naar alle ouders van wie de kinderen seksueel worden uitgebuit.³⁵ In het licht van de beperkingen moeten de resultaten van deze eerste verkenning gelezen worden als startpunt om te bezien waar er kansen liggen voor verbetering. Bijvoorbeeld als het gaat om de vraag waar de hulpverlening en opsporing ouders beter kunnen betrekken bij de aanpak van mensenhandel en op welke wijze geïnvesteerd moet worden in de ondersteuning aan ouders. Oftewel: met deze verkenning wordt beoogd een eerste stap te zetten in de emancipatie van ouders in de strijd tegen mensenhandel. Want ook zij verdienen ondersteuning, begrip en bescherming. Dat komt niet alleen de ouders zelf en hun kinderen ten goede, maar de hele aanpak van mensenhandel.

³⁵ Zie ook Hoofdstuk 1 en de onderzoeksverantwoording voor de onderzoeksbeperkingen.

5.1 Resultaten

Deze eerste verkenning is gestoeld op een theoretisch model dat is ontwikkeld op basis van empirisch onderzoek uit Engeland; een model gestoeld op de ervaringen van ouders van seksueel uitgebuite kinderen. In Hoofdstuk 2 worden deze modellen beschreven. Het betreffen de (i) Vicious circle of parental empowerment en de (ii) Virtuous circle of parental empowerment. Deze modellen vormen twee kanten van dezelfde medaille. Het eerste model beschrijft een negatieve vicieuze cirkel. Deze schakel van gebeurtenissen wordt verondersteld zich voor te doen wanneer er (vermoedelijk) sprake is van seksuele uitbuiting. Het model is een tegenhanger van het tweede model, die een positieve vicieuze cirkel beschrijft, waarin ouders zich empowered en ondersteund voelen. Op basis van deze twee modellen zijn de interviews geanalyseerd.

Op basis van deze verkenning kan worden geconcludeerd dat de verhalen van de ouders grote gelijkenissen vertonen met de negatieve vicieuze cirkel, zoals opgetekend in Hoofdstuk 2. Uit Hoofdstuk 3 blijkt dat zich een negatieve spiraal van gebeurtenissen inzet vanaf het moment dat ouders een onderbuikgevoel hebben of signalen krijgen dat er vermoedelijk sprake is van seksuele uitbuiting. Ouders constateren meestal een gedragsverandering bij hun kind die ze niet kunnen verklaren, dit in combinatie met een onderbuikgevoel en de eerste signalen dat er 'meer aan de hand is'. Dit leidt tot een fase waarin verwarring, onzekerheid en onbegrip de overhand hebben bij ouders (confusion). Omdat het voor ouders lastig is om adequaat te interveniëren wanneer zij niet volledig zicht hebben op de oorzaken van het gedrag van hun kind, neemt de kans toe dat ze de grip op de situatie en het contact met hun kind dat (vermoedelijk) wordt uitgebuit, kwijtraken.³⁶ Om dat te voorkomen, komen ouders in deze fase in actie. Probleematisch is echter dat de ouders onvoldoende zijn toegerust op de ontstane situatie, waardoor de meeste pogingen tevergeefs of zelfs averechts lijken te werken, zoals ouders zelf ook erkennen (disempowerment). Ouders beschrijven vervolgens het gevoel van machteloosheid, angst, wanhoop en frustratie dat hiermee gepaard gaat. Een groot deel van de ouders ziet hun kind verder afglijden. Dit ontwricht niet alleen de relatie tussen ouder-kind, maar heeft ook negatieve consequenties voor het welzijn van het gehele gezin (emotional turmoil).³⁷

³⁶ Overeenkomstig met het beeld van Teekman (2005)

³⁷ Het beschreven proces komt ook overeen met wat naar voren komt in twee (nieuws)artikelen die specifiek gaan over wat ouders van slachtoffers van seksuele uitbuiting meemaken. Zie <https://www.sterkhuis.nl/moeder-van-een-loverboyslachtoffer-eindelijk-werden-we-gehoord-geloofd-en-begrepen/> (2018) en <https://blikophulp.nl/loverboy-gezinnen/> (2015).

In Hoofdstuk 4 is stilgestaan bij de vraag of en in hoeverre ouders zich gesteund voelden door de hulpverlening en opsporingsinstanties waar zij mee te maken kregen. Een eerste punt dat opvalt, is dat ouders vaak lang wachten voordat zij hulpverleners en opsporingsdiensten inschakelen voor hulp en bescherming. Een van de verklaringen hiervoor is dat ouders zichzelf verwijten maken, bang zijn voor de reacties, maar het ook simpelweg zelf willen oplossen of niet weten waar ze terecht kunnen. Tegen deze achtergrond zoeken de meeste geïnterviewde ouders contact met de hulpverlening en in sommige gevallen ook met de opsporingsinstanties.

Op basis van de interviews van de ouders kan worden geconcludeerd dat, hoewel een aantal ouders positieve ervaringen deelt, er ook veel zorgpunten naar voren komen. Hieruit blijkt dat de geïnterviewde ouders vinden dat de hulpverleners en opsporingsdiensten onvoldoende in staat zijn om de neerwaartse spiraal om te zetten naar een opwaartse spiraal. Professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein lijken – vanuit het perspectief van de ouders – onvoldoende in staat om de ouders inzicht te geven in de situatie waarin hun kind zich begeeft en duidelijkheid te geven over seksuele uitbuiting (understanding). Daarnaast lijken de ouders onvoldoende te ervaren dat ze een handelingskader krijgen geboden om (weer) grip te krijgen op de situatie (empowerment). Tot slot ervaren ouders onvoldoende ondersteuning (een luisterend oor of een bemoedigend gesprek) om hun draagkracht te vergroten, waaruit ze kracht halen om de vaak schrijnende situatie vol te houden (resilience).³⁸

De ervaringen van ouders bieden daarnaast mogelijkheden en kansen om verbetering door te voeren. Ervaringen die in lijn zijn met wat geconstateerd is in de Engelse pilot die zich specifiek richtte op ouders. Alvorens toe te komen aan de voorgestelde verbeterpunten die hierop gebaseerd zijn, wordt afgesloten met een citaat van een ouder - van dezelfde ouder waar deze verkenning mee startte - die het belang aanstipt van goede ondersteuning van ouders:

“ (R) *'Ik kreeg gelukkig veel steun van een vriendin van mijn oudste dochter die in de hulpverlening werkt. Dat is mijn redding geweest. Ouders zien het gewoon niet meer zitten en weten gewoon niet meer wat ze moeten doen. Hulp door middel van praten en kijken wat ik nodig heb om mij staande te houden en te blijven vechten.'*
 (I) *'En als je die steun niet hebt?'*
 (R) *'Dan ga je eraan onderdoor. Om jezelf te beschermen stop je het weg. Ik had mij natuurlijk ook kunnen omdraaien en niet kunnen zien dat ze onder de blauwe plekken zat en zwaar vermagerde of wat dan ook. Dat is wat ouders gaan doen, als ze niet meer weten wat ze moeten doen. Dan draaien ze zich om, omdat ze toch niks kunnen doen.'* (ouder 8)

5.2 Verbeterpunten

Voor zover bekend is dit de eerste verkenning die op deze wijze in Nederland is uitgevoerd naar de ervaringen, rol en positie van de ouders van kinderen die seksueel worden uitgebuit.³⁹ De Engelse pilot waar men zich specifiek heeft gericht op ouders van wie de kinderen seksueel werden uitgebuit⁴⁰ en de onderzoeken die zijn gericht op ouders van slachtoffers van seksueel misbruik laten zien dat ouders niet uit het oog mogen worden verloren. In die onderzoeken wordt de basis gelegd voor interventies en werkwijzen om ouders te ondersteunen, en de strijd tegen misbruik en uitbuiting met hulp van ouders te intensiveren. Deze eerste verkenning moet worden opgevat als een volgende stap hierin. Een verkenning die meer licht schijnt op de vraag welke rol ouders kunnen spelen in de aanpak van seksuele uitbuiting en welke ondersteuning ouders nodig hebben.

Hiertoe liggen ook (concrete) mogelijkheden. Zo richten verschillende (specialistische en landelijk werkende) instellingen, zoals Fier en Sterk Huis⁴¹, zich op ouders en op de ouder-kindrelatie, wanneer zij slachtoffers van seksuele uitbuiting in behandeling hebben.⁴² Hier is expliciet aandacht voor binnen hun zorgprogramma⁴³. Daarnaast zet bijvoorbeeld ook een stichting

³⁸ De resultaten uit deze eerste verkenning kennen een sterke gelijkenis met het verhaal dat is opgetekend in het tijdschrift 'Sterk' (zie <https://www.sterkhuis.nl/moeder-van-een-loverboyslachtoffer-einde-lijk-werden-we-gehoord-geloofd-en-begrepen/>).

³⁹ Wel is er eerder door Teekman (2015) aandacht gevraagd voor specifieke ondersteuning van ouders van seksueel uitgebuite meisjes en heeft zij haar ervaringen met het werken met deze ouders als maatschappelijk werker beschreven in een vakbladartikel.

⁴⁰ Zie Hoofdstuk 2.

⁴¹ Fier en Sterk Huis zijn landelijk erkende zorgspecialisten op het terrein van seksuele uitbuiting.

⁴² Zie in dit verband ook (eerdere) initiatieven op dit vlak, zoals beschreven in het artikel beschikbaar via <https://blikophulp.nl/loverboy-gezinnen/> (2015) en beschreven in het artikel van Teekman (2005).

⁴³ Fier heeft een erkend zorgprogramma (Asja) dat is opgenomen in de databank effectieve interventies.

Manna zich in voor het verbeteren van de begeleiding van ouders van slachtoffers van seksuele uitbuiting.⁴⁴ Bij deze instellingen en stichting is het nodige aan (praktijk)kennis aanwezig, die naar verwachting kansen en mogelijkheden bieden om op korte termijn meer zicht te krijgen op hoe ouders beter ondersteund kunnen worden, wat ervoor nodig is om de ouder-kindrelatie te herstellen/te verbeteren en hoe deze kennis gedeeld kan worden met reguliere hulpverlening, opsporingsinstanties en de eerstelijnszorg en hulpverlening. Gezien de eerder beschreven beperkingen van deze eerste verkenning, is vervolgonderzoek nodig. Een eerste verbeterpunt is gericht op het vullen van de bestaande kennislacune met het doel de wetenschappelijke en praktische kennis over dit onderwerp te vergroten en een fundament te leggen voor een effectievere aanpak.

Verbeterpunt 1: De minister van volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister van Justitie en Veiligheid worden opgeroepen om te inventariseren welke kennis aanwezig is en waar vervolgonderzoek nodig is als het gaat om de ervaringen, rol en positie van ouders in de aanpak van mensenhandel en deze kennis vervolgens breed te delen binnen de reguliere hulpverlening, de opsporingsinstanties en de eerstelijnszorg en hulpverlening.

De volgende drie verbeterpunten komen voort uit de noodzaak om ouders te bewegen van een neerwaartse, naar een opwaartse spiraal. De resultaten van deze eerste verkenning zijn in grote mate in lijn met de modellen zoals deze zijn opgeschreven door Shuker en Ackerley (2017). Een groot verschil is echter dat in Engeland de meeste ouders zich bevonden in een opwaartse spiraal. De verklaring die de onderzoekers hiervoor geven, is dat met een specifieke professional is gewerkt die zich richt op de ondersteuning van ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit: de zogeheten PLO. Een specifieke functie die in Nederland niet bestaat.⁴⁵

⁴⁴ Daarnaast heeft Stichting Manna (Helse Liefde) een specifiek opleidingsaanbod ontwikkeld voor 'gezinsbegeleiding bij loverboys'. Deze is bedoeld voor counselors, maatschappelijk werkers, jeugdzorgwerkers, politie, schoolpersoneel, mentoren, vertrouwenspersonen, hulpverleners uit de gezondheidszorg, psychologen en geïnteresseerden die met dit onderwerp raakvlakken hebben (zie <https://stichtingmanna.nl/portfolio-items/gezinsbegeleiding-loverboyproblemen/>).

⁴⁵ Dit neemt niet weg dat er (landelijke) instellingen zijn, zoals Fier en Sterk Huis die zich binnen deze problematiek ook specifiek richten op de ouders én de ouder-kind relatie. In deze aanpak zitten meerdere elementen in die hier ook worden beschreven. Kanttekening hierbij is dat dit niet ambulante wordt aangeboden, maar geldt voor ouders van wie de kinderen residentieel opgevangen worden. Er is derhalve niet een functie in het Nederlandse zorgbestel waar ouders terecht kunnen voor een PLO in lijn met wat in de Engelse pilot is opgezet.

Hoewel het Nederlandse zorglandschap deze functie niet kent, zijn er uit dit onderzoek enkele concrete verbeterpunten te distilleren die hulpverleners en mogelijk ook opsporingsinstanties die betrokken zijn bij deze gezinnen kunnen toepassen in het werken met deze ouders.

Allereerst komt uit de interviews dat de ouders aangeven over informatie te beschikken die van meerwaarde kan zijn voor hulpverleners en opsporingsinstanties. Ouders zijn bereid deze informatie te delen, maar vragen hiervoor terug dat wordt gekeken of en in hoeverre hun informatie overeenkomt met het aanwezige beeld bij de opsporing en/of hulpverlening. Ouders zijn zoekende, ze lopen met veel vragen rond en dit zorgt voor veel verwarring en stress. Een goede informatiepositie is niet alleen belangrijk voor het welzijn van ouders, maar dient ook als basis voor het kiezen van de juiste strategie om hun kind te beschermen. In deze verkenning kwam bijvoorbeeld terug dat het lang kan duren voordat ouders de toegang tot de (juiste) hulpverlening weten te vinden. Een goede informatiepositie is cruciaal om (tijdig) adequate hulpverlening te vinden en een handelingskader op te stellen en daarmee te voorkomen dat de situatie rondom het slachtoffer steeds complexer wordt en/of (verder) escaleert. Dit leidt tot het volgende verbeterpunt:

Verbeterpunt 2: Breng op basis van bestaande praktijkkennis en in samenwerking met experts in kaart welke mogelijkheden er zijn voor professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein om ouders te informeren en/of samen te werken met ouders om inzichtelijk te maken of er sprake is van seksuele uitbuiting.

Een volgende verbeterpunt is gericht op de wijze waarop zorgprofessionals ouders kunnen ondersteunen van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit. Uit de interviews blijkt dat er kansen liggen in het equiperen van ouders in hoe om te gaan met de (vermoedelijke) seksuele uitbuiting van hun kind. Wat de do's en de dont's zijn.⁴⁶ Maar ook dat zorgprofessionals zich specifiek op ouders richten en hen ondersteunen om regie te krijgen over de ontstane situatie, zodat ouders in hun kracht komen te staan. Dit leidt naar verwachting tot een verbeterde ouder-kindrelatie, maar ook tot het beperken van de ontwrichtende elementen van de seksuele uitbuiting op het hele gezin. Hetgeen vervolgens ook de aanpak van mensenhandel ten goede komt. Want als ouders weer in hun kracht komen te staan en concrete handelingsperspectieven krijgen aangereikt, kunnen ze een belangrijke schakel vormen om het slachtoffer (hun kind) te ondersteunen en in veiligheid te brengen. In dit verband moet ook opgemerkt worden dat Teekman in 2005 de optie voorlegt dat er specifiek een landelijk adviespunt voor ouders moet

⁴⁶ Zie bijvoorbeeld <https://blikophulp.nl/loverboy-gezinnen/> (2015).

komen en dat lotgenotengroepen voor ouders werkzaam kunnen zijn.⁴⁷ Dit leidt tot de volgende aanbeveling:

Verbeterpunt 3: Ontwikkel op basis van bestaande praktijkkennis en in samenwerking met experts een concreet handelingskader gericht op het 'empoweren' van ouders van wie de kinderen (vermoedelijk) seksueel worden uitgebuit.

Tot slot speelt (on)veiligheid een belangrijke rol in de gezinnen.⁴⁸ Bijna alle ouders geven aan dat zij of hun kind(eren) bedreigd en/of geïntimideerd worden door de dader. Dit vormt een voornaam bron van frustratie, angst en stress. Meerdere geïnterviewde ouders geven aan zich dan onvoldoende gehoord en gesteund te voelen als het gaat om het waarborgen van veiligheid. Daar staat tegenover dat een aantal geïnterviewde ouders voorbeelden geeft van hoe zij zich geholpen en gesteund voelden, met name door interventies van de politie. Het is van groot belang dat ouders en hun gezinnen zich veilig weten en voelen als het gaat om bedreiging en intimidatie door mensenhandelaren. Bij het kiezen van een strategie, is het van belang dat ouders hierbij betrokken worden en dat naast het waarborgen van veiligheid, óók het verbeteren van de ouder-kindrelatie voorop staat. Dit leidt tot het laatste verbeterpunt:

Verbeterpunt 4: Zet in op veiligheidsplannen opgesteld door de politie en hulpverlening in samenwerking met ouders met het doel dat ouders en hun gezin zich veilig weten en voelen als het gaat om intimidatie en bedreiging van mensenhandelaren.

5.3 Dankwoord

Met deze verkenning hebben we getracht om ouders van (vermoedelijk) seksueel uitgebuite meisjes een stem te geven. Deze eerste verkenning had zonder de hulp van deze ouders niet tot stand kunnen komen. Wij zijn dankbaar dat alle ouders die zijn benaderd voor deze verkenning, direct aangegeven hebben graag hun verhaal te willen doen. Als motivatie gaven de ouders aan dat ze hopen daarmee te kunnen voorkomen dat andere ouders in de toekomst hetzelfde mee zullen maken. Zoals één ouder treffend zegt: 'Dit is het meest verschrikkelijke wat je als ouders kunt overkomen'. En dan gaat het niet alleen om de seksuele uitbuiting zelf, ook de nasleep hiervan: 2,5 jaar na de interviews is de hulp- en ondersteuningsvraag van een aantal ouders nog steeds actueel. Deze ouders bevinden zich nog steeds in een schrijnende situatie (die soms zelfs alleen maar complexer is geworden), waarin zij nog dagelijks worden geconfronteerd met de gevolgen. Het is belangrijk dat hier aandacht voor komt. Naast deze negen ouders zullen er vermoedelijk nog vele ouders zijn die ook graag – samen met onderzoekers, beleidsmakers, gemeenten, politici, jeugdzorg etc. – optrekken om hun verhaal te doen of mee te denken aan oplossingen om de situatie van hen, maar ook van andere ouders te verbeteren.

Tot slot willen we ook Anneke de Kok bedanken die – als stagiair en onderzoeker van het CKM – een mooie bijdrage heeft geleverd aan het onderzoek.

⁴⁷ Teekman 2005.

⁴⁸ Zie ook <https://blikophulp.nl/loverboy-gezinnen/> (2015) waarin nadrukkelijk wordt ingegaan op het belang van veiligheid creëren voor het hele gezin.

6. REFERENTIES

- Bicanic, I. en Korver, R. (2020). *Dicht bij huis: Hoe steun je een kind na seksueel misbruik?* Amsterdam: De arbeiderspers.
- Farr, J., Edbrooke-Childs, J. Rosa, T., Pietkiewicz, D., Young, I. en Stapley, E. (2021). Counseling for Young People and Families Affected by Child Sexual Exploitation and Abuse: A Qualitative Investigation of the Perspective of Young People, Parents, and Professionals. *Journal of child sexual abuse*, 30 (1), pp.102-123.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2017). *Slachtoffermonitor mensenhandel 2012-2016*. Den Haag: BNRM
- PACE (2016). *Parents Speak Out: Crucial partners in tackling Child Sexual Exploitation*.
- Palmer, E. en Jenkins, P. (2014). *Parents as Partners in Safeguarding Children: An evaluation of Pace's work in Four Lancashire Child Sexual Exploitation teams, October 2010 – October 2012*. Lancaster University.
- Scott, S. en McNeish, D (2017). *Supporting parents of sexually exploited young people: an evidence review*. London: The Centre for Expertise in Child Sexual Abuse.
- Scott, S., McNeish, D., Bovarnick, S. en Pearce, J. (2019). Supporting parents and carers (H6). In: *What works in responding to child sexual exploitation*. London: Barnardo's.
- Shuker, L. (2017). *Virtuous Circles. Theorising the impact of parents against child sexual exploitation (PACE)*. University of Bedfordshire.
- Shuker, L. en Ackerley, E. (2017). *Empowering parents. Evaluation of parents as partners in safeguarding children and young people in Lancashire Project 2014-2017*. University of Bedfordshire.
- Teekman, J. (2005) Ouders van loverboysslachtoffers. *MAAT* 6, 49–50 (2005). <https://doi.org/10.1007/BF03070522>.
- Unwin, P. en Stephens-Lewis, D. (2016). *Evaluating the Health Implications of Child Sexual Exploitation on Parents*. University of Worcester.

BIJLAGE: ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Voor deze eerste verkenning zijn ouders benaderd die een melding hebben gedaan bij het meldpunt van WATCH Nederland in de jaren 2017 en 2018⁴⁹. Fier heeft dit meldpunt gecoördineerd. Van deze groep ouders die een melding heeft gedaan is op basis van dossiers gekeken waar er concrete vermoedens en aanwijzingen waren dat hun kind slachtoffer is (geweest) van seksuele uitbuiting. Deze casussen zijn geselecteerd en de ouders zijn benaderd door een medewerker van het meldpunt, met de vraag of zij wilden meewerken aan deze eerste verkenning. Alle ouders die zijn benaderd, hebben aangegeven mee te willen werken aan een interview.

In totaal is er met negen ouders gesproken. Met de ouders heeft een telefonisch interview plaatsgevonden, durend van ongeveer een uur tot anderhalf uur. Met vijf ouders heeft een tweede telefonisch interview plaatsgevonden. In het tweede interview bestond de mogelijkheid om, na bespreking van het interview met de stuurgroep, verdiepende en verhelderende vragen te stellen.

De interviews hebben plaatsgevonden in het najaar van 2018. In de interviews is gebruik gemaakt van een (semigestructureerde) topiclijst. De topiclijst was zodanig gestructureerd dat de schakel van gebeurtenissen in het leven van de ouders in beeld kon worden gebracht tot aan het moment van het interview. De levensloop en ervaringen met het zorg- en veiligheidsdomein werden op die manier inzichtelijk. Er zijn binnen het semigestructureerde interview open (vervolg)vragen gesteld, om de ouders de gelegenheid te bieden hun verhaal verder vorm te geven en in te kleuren. De gesprekken zijn, met goedkeuring van de ouders, opgenomen zodat deze konden worden getranscribeerd. Bij het uitwerken zijn de interviews geanonimiseerd.

⁴⁹ Het CKM is tot en met mei 2019 onderdeel geweest van WATCH Nederland (www.watchnederland.nl)